

KÉMIAI ANYAGSZERKEZETTAN

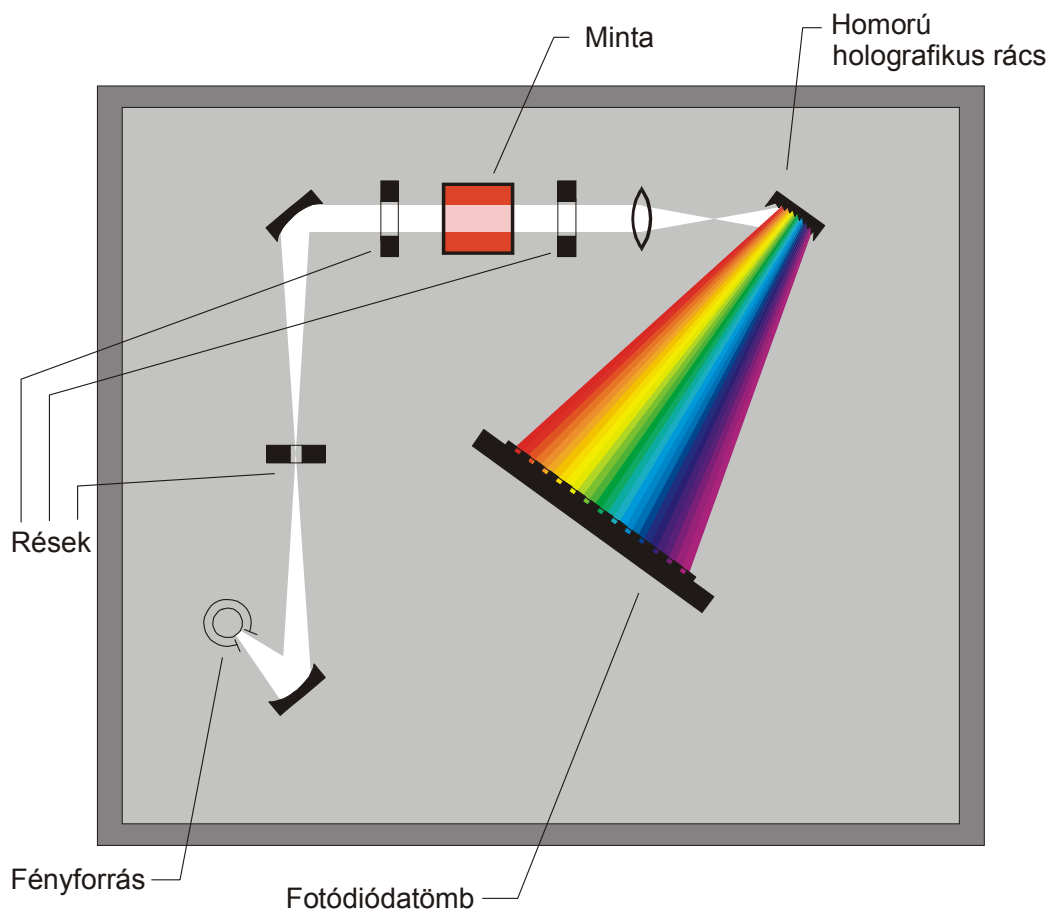
(Ábragyűjtemény)

2002/2003 tanév

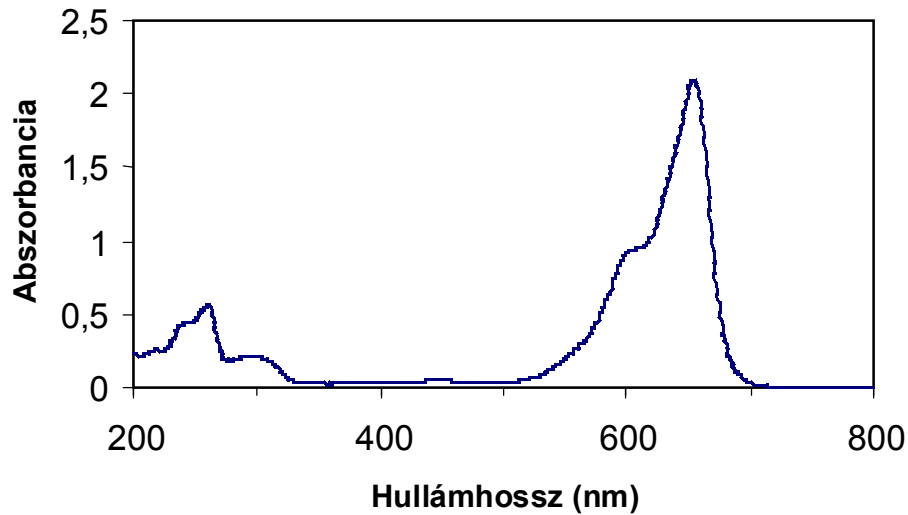
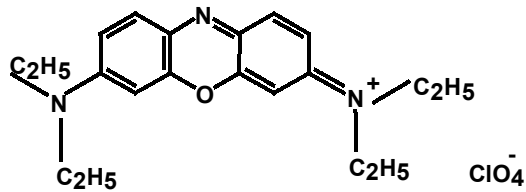
1. BEVEZETÉS

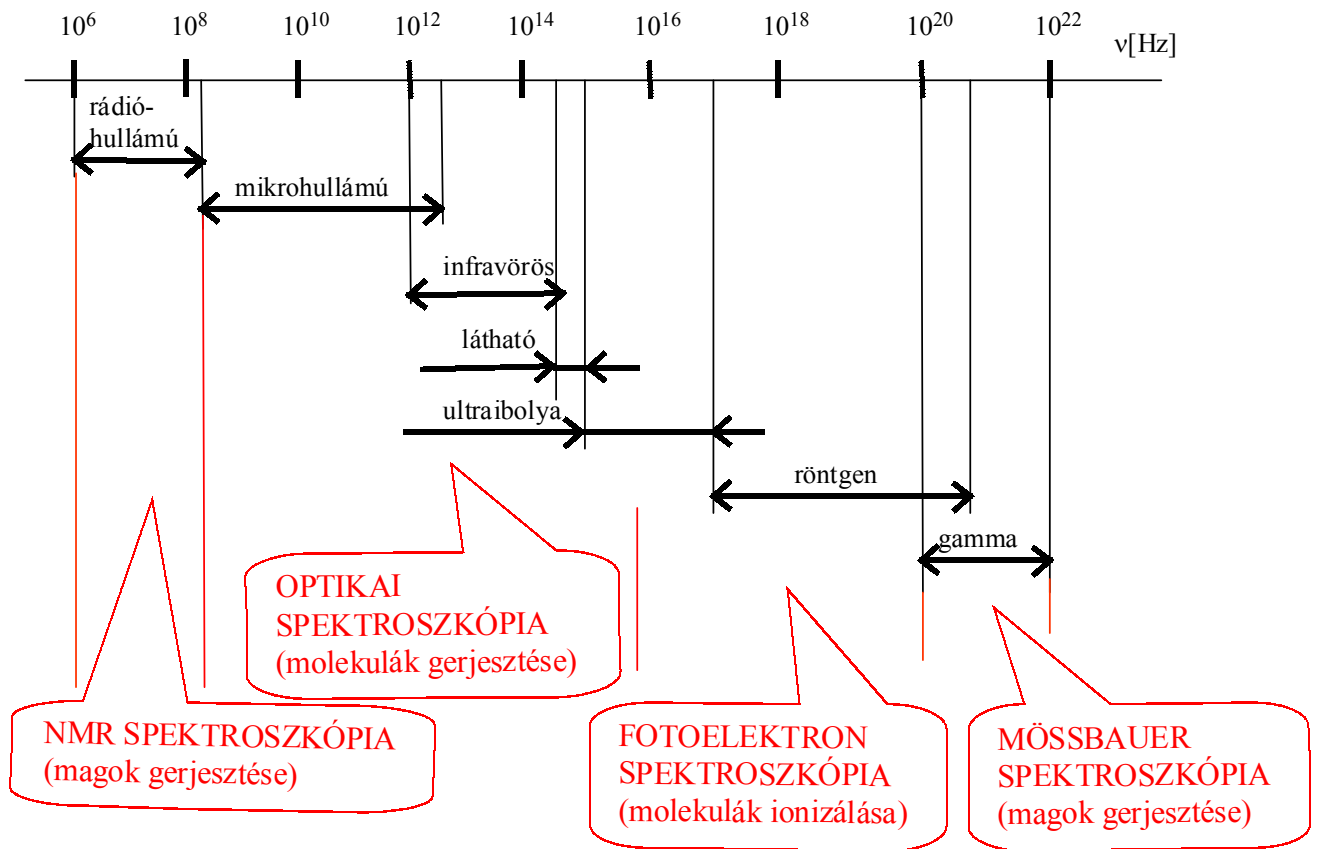
1.1. ábra. A Fraunhofer-vonalak a Nap színekében

1.2. ábra. Egyutas UV-látható abszorpciós spektrométer

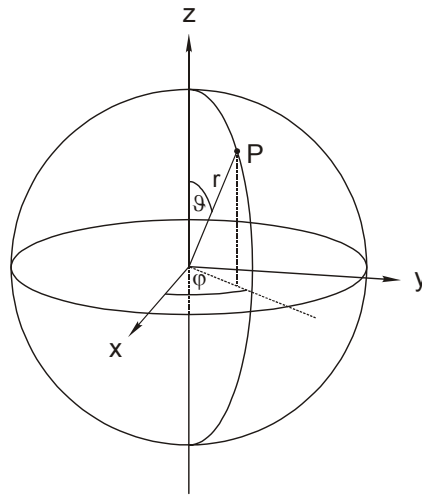

1.3. ábra. Oxazin-1 festék UV-látható abszorpciós színeke

1.4. ábra. Az elektromágneses sugárzás tartományai

3. A HIDROGÉNATOM SZERKEZETE

3.1. ábra. A Descartes- és a polárkoordinátarendszer kapcsolata

3.1. táblázat A hidrogénatom komplex hullámfüggvényei

$$a_0 = \frac{\hbar^2}{m_e e^2} \quad \rho = \frac{r}{a_0}$$

$$\begin{aligned} \Psi_{100} &= \frac{1}{\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} e^{-\rho} & \Psi_{311} &= \frac{1}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} (6\rho - \rho^2) e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu e^{i\varphi} \\ \Psi_{200} &= \frac{1}{4\sqrt{2\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} (2 - \rho) e^{-\frac{\rho}{2}} & \Psi_{31-1} &= \frac{1}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} (6\rho - \rho^2) e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu e^{-i\varphi} \\ \Psi_{210} &= \frac{1}{4\sqrt{2\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho e^{-\frac{\rho}{2}} \cos \nu & \Psi_{320} &= \frac{1}{81\sqrt{6\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} (3 \cos^2 \nu - 1) \\ \Psi_{211} &= \frac{1}{8\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho e^{-\frac{\rho}{2}} \sin \nu e^{i\varphi} & \Psi_{321} &= \frac{1}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu \cos \nu e^{i\varphi} \\ \Psi_{21-1} &= \frac{1}{8\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho e^{-\frac{\rho}{2}} \sin \nu e^{-i\varphi} & \Psi_{32-1} &= \frac{1}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu \cos \nu e^{-i\varphi} \\ \Psi_{300} &= \frac{1}{81\sqrt{3\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} (27 - 18\rho + 2\rho^2) e^{-\frac{\rho}{3}} & \Psi_{322} &= \frac{1}{162\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} \sin^2 \nu e^{2i\varphi} \\ \Psi_{310} &= \frac{\sqrt{2}}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} (6\rho - \rho^2) e^{-\frac{\rho}{3}} \cos \nu & \Psi_{32-2} &= \frac{1}{162\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} \sin^2 \nu e^{-2i\varphi} \end{aligned}$$

3.2. táblázat A hidrogénatom valós hullámfüggvényei

$$\Psi_{1s} = \Psi_{100}, \Psi_{2s} = \Psi_{200}, \Psi_{2p_z} = \Psi_{210}$$

$$\Psi_{2p_x} = \frac{\Psi_{211} + \Psi_{21-1}}{\sqrt{2}} = \frac{1}{4\sqrt{2}\pi} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho e^{-\frac{\rho}{2}} \sin \nu \cos \varphi$$

$$\Psi_{2p_y} = \frac{-i(\Psi_{211} - \Psi_{21-1})}{\sqrt{2}} = \frac{1}{4\sqrt{2}\pi} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho e^{-\frac{\rho}{2}} \sin \nu \sin \varphi$$

$$\Psi_{3s} = \Psi_{300}, \Psi_{3p_z} = \Psi_{310}$$

$$\Psi_{3p_x} = \frac{\Psi_{311} + \Psi_{31-1}}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} (6\rho - \rho^2) e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu \cos \varphi$$

$$\Psi_{3p_y} = -i \frac{\Psi_{311} - \Psi_{31-1}}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} (6\rho - \rho^2) e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu \sin \varphi$$

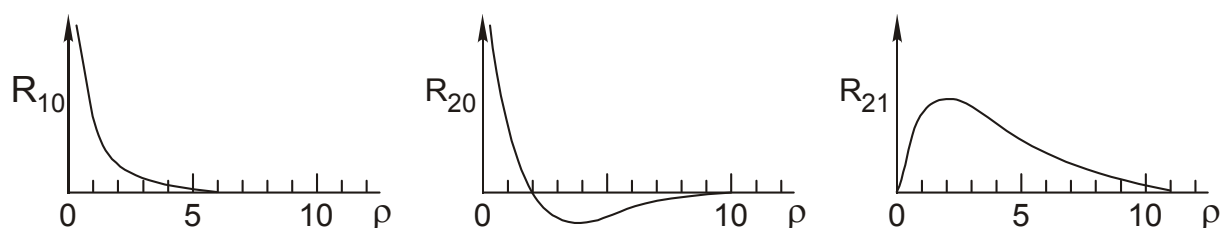
$$\Psi_{3s} = \Psi_{300}, \Psi_{3p_z} = \Psi_{310}$$

$$\Psi_{3d_{xz}} = \frac{\Psi_{321} - \Psi_{32-1}}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu \cos \nu \cos \varphi$$

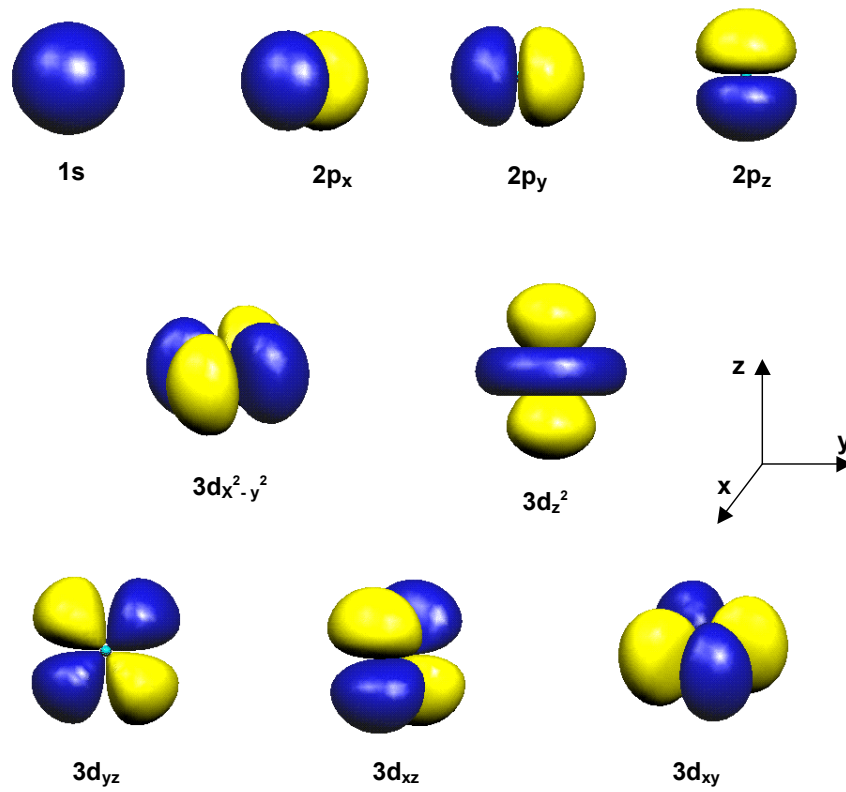
$$\Psi_{3d_{yz}} = -i \frac{\Psi_{321} - \Psi_{32-1}}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}}{81\sqrt{\pi}} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} \sin \nu \cos \nu \sin \varphi$$

$$\Psi_{3d_{x^2-y^2}} = \frac{\Psi_{322} + \Psi_{32-2}}{\sqrt{2}} = \frac{1}{81\sqrt{2}\pi} a_0^{-\frac{3}{2}} \rho^2 e^{-\frac{\rho}{3}} \sin^2 \nu \cos 2\varphi$$

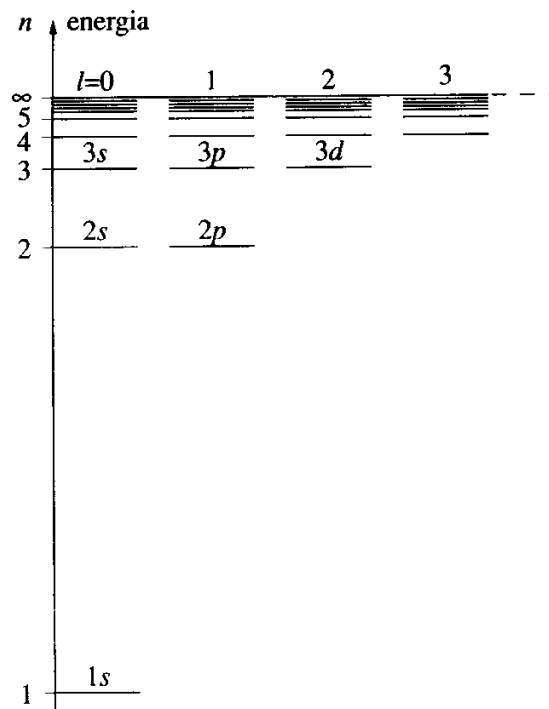
$$\Psi_{3d_{z^2-r^2}} = \Psi_{320}$$

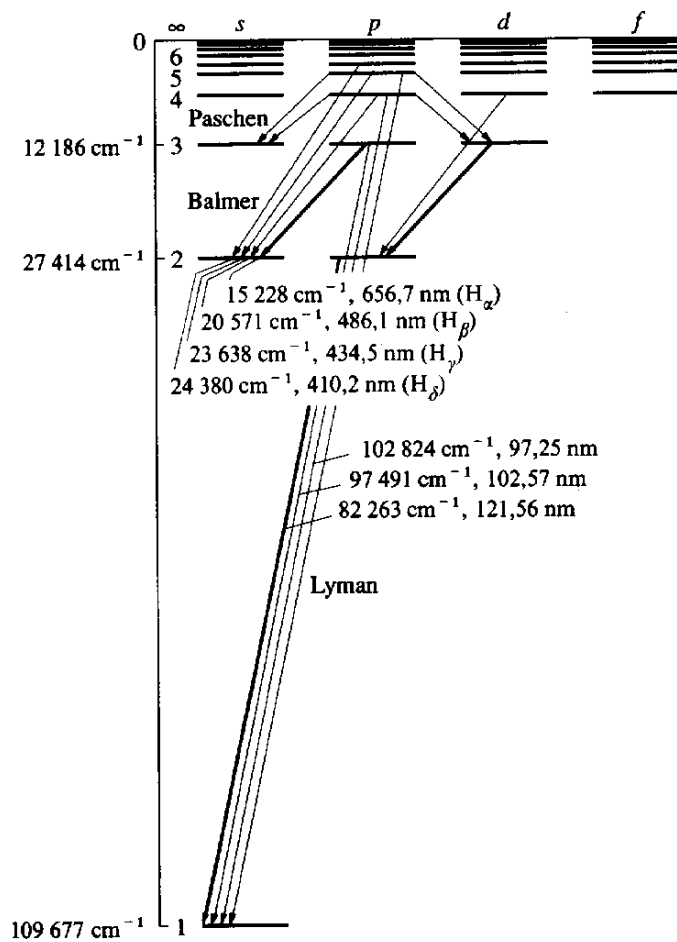
3.2. ábra. A hidrogénatom $R_{n\ell}$ radiális hullámfüggvényei

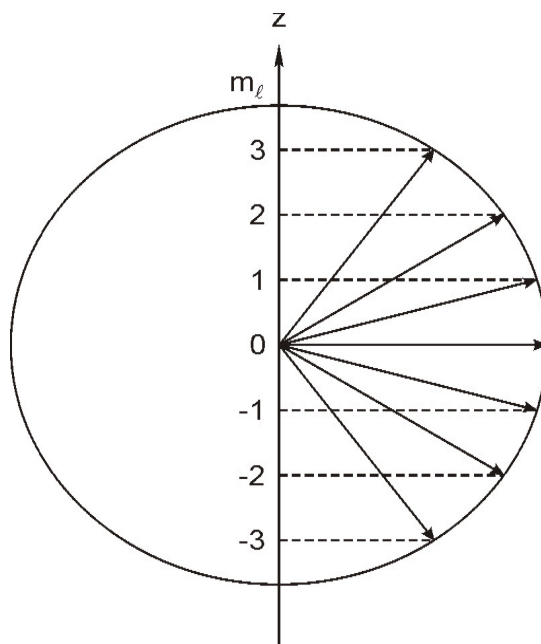
3.3. ábra. A hidrogénatom anguláris hullámfüggvényei

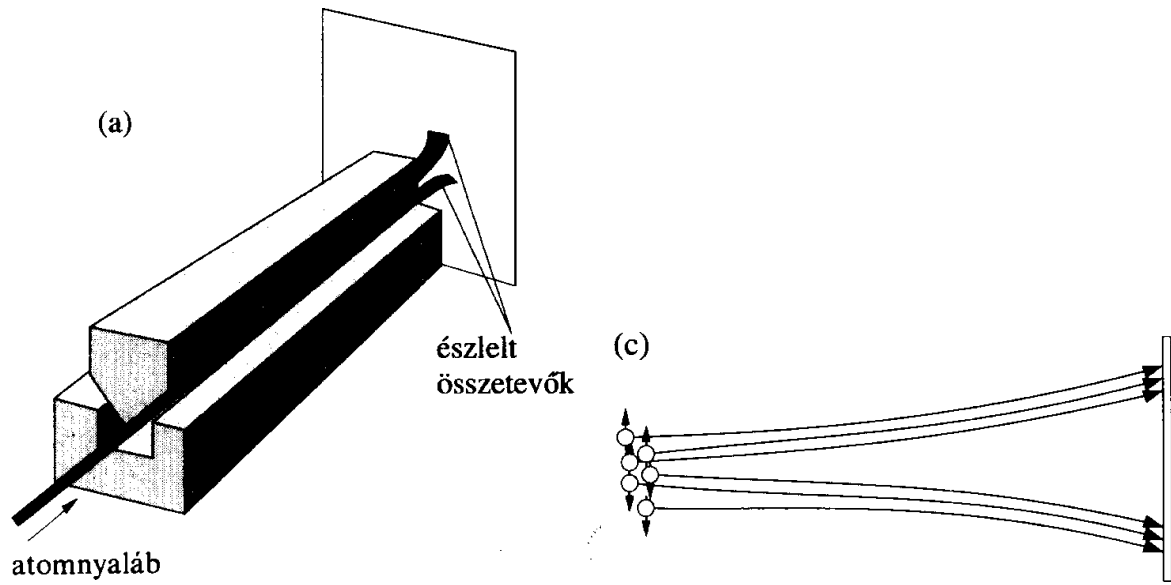

3.4. ábra. A hidrogénatom energiaszintjei

3.5. ábra. A hidrogénatom megengedett átmenetei

3.6. ábra. Az $\ell=3$ -hoz tartozó pályaimpulzusmomentum térbeli kvantáltsága

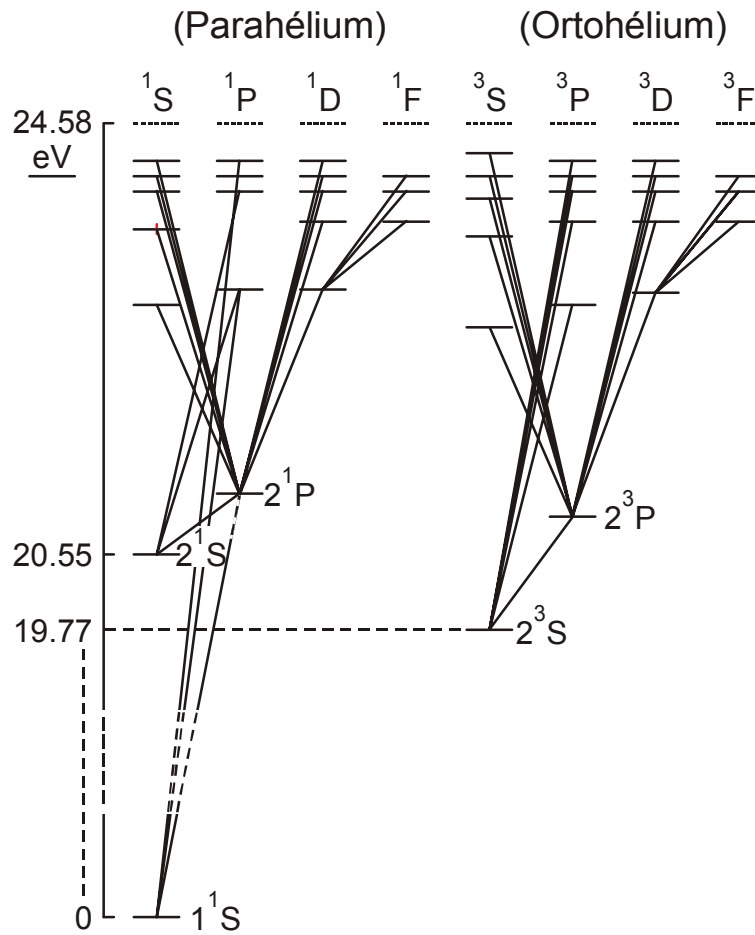
3.7. ábra. Stern-Gerlach-kísérlet

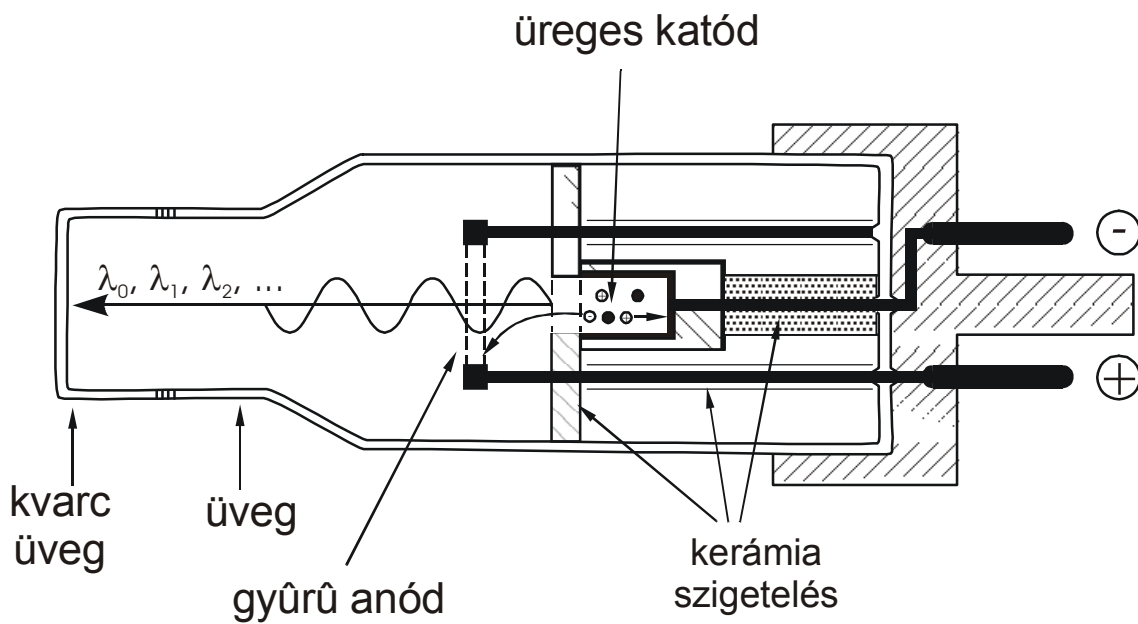
4. A TÖBBELEKTRONOS ATOMOK SZERKEZETE

4.1. táblázat. A héliumatom elektronállapotai

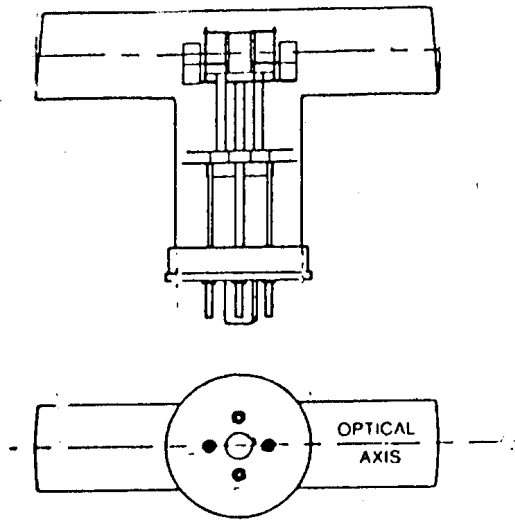
Konfiguráció	$n_{\max}$	l_1 l_2	l_{s1} l_{s2}	L	S	J	Állapot
$1s^2$	1	0 0	+1/2 +1/2	0	0	0	1^1S_0
$1s^12s^1$	2	0 0	+1/2 +1/2	0	0	0	2^1S_0
	2	0 0	+1/2 +1/2	0	1	1	2^3S_0
$1s^12p^1$	2	0 1	+1/2 +1/2	1	0	1	2^1P_1
	2	0 1	+1/2 +1/2	1	1	2	2^3P_2
	2	0 1	+1/2 +1/2	1	1	1	2^3P_1
	2	0 1	+1/2 +1/2	1	1	0	2^3P_0

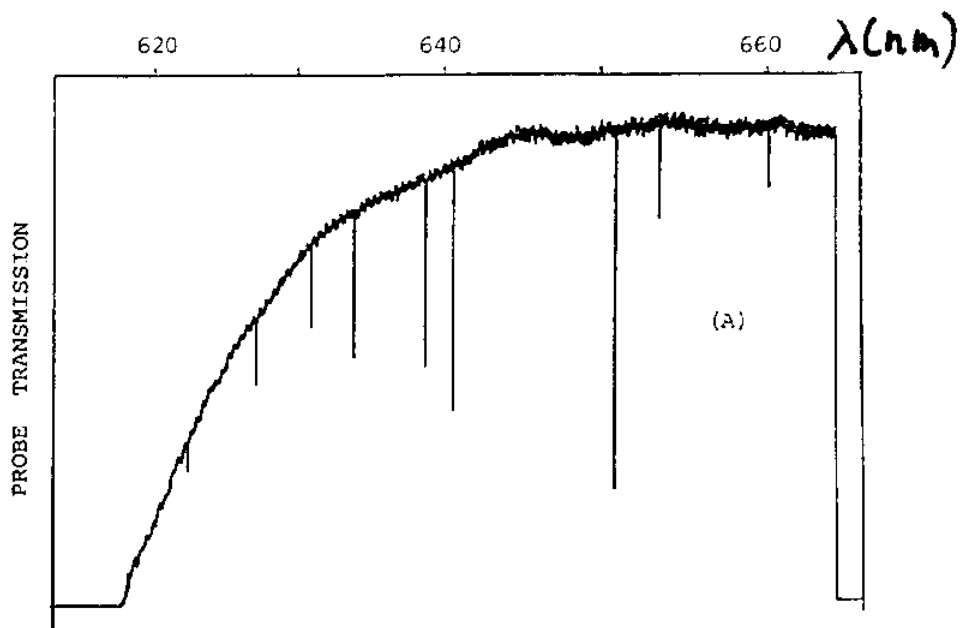
4.1. ábra. A héliumatom energiaszint-diagramja

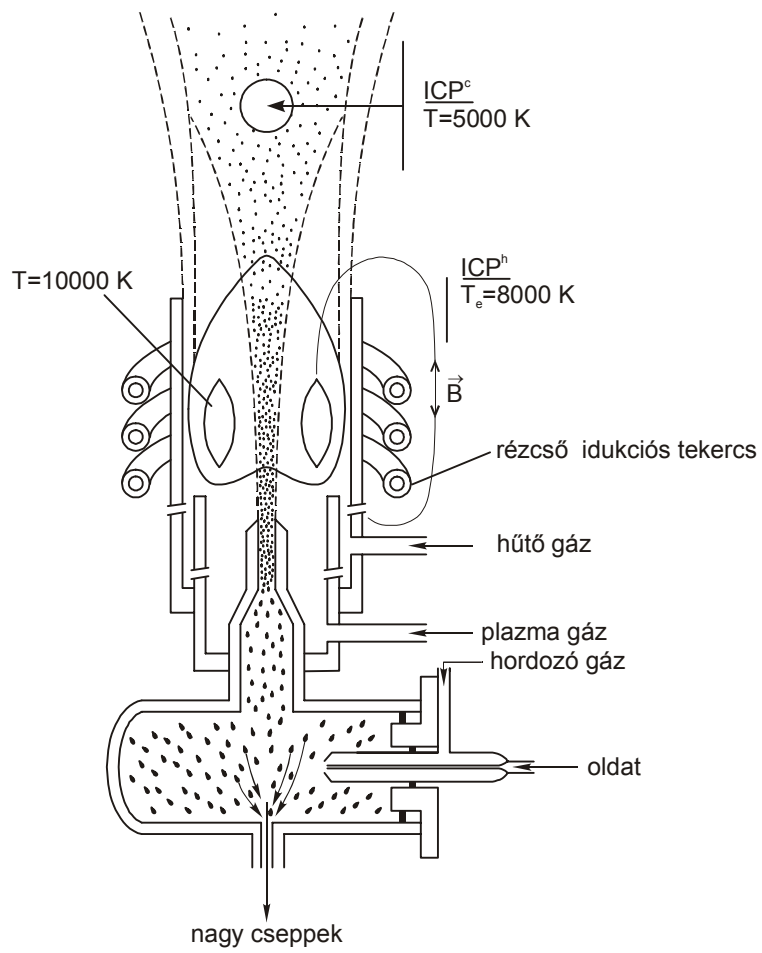
4.2. ábra. Katódüreglámpa emissziós méréshez

4.3. ábra. Katódüreglámpa abszorpciós méréshez

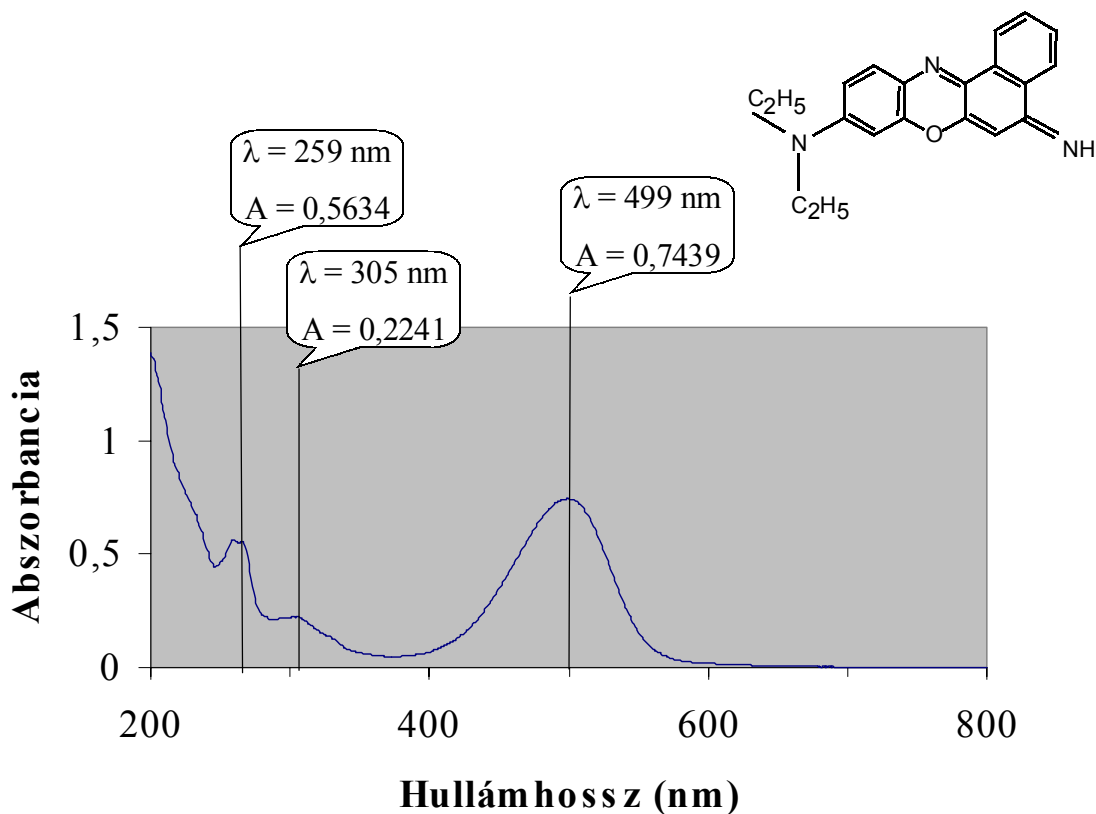

4.4. ábra. Neonnal töltött katódüreglámpa elnyelési színe

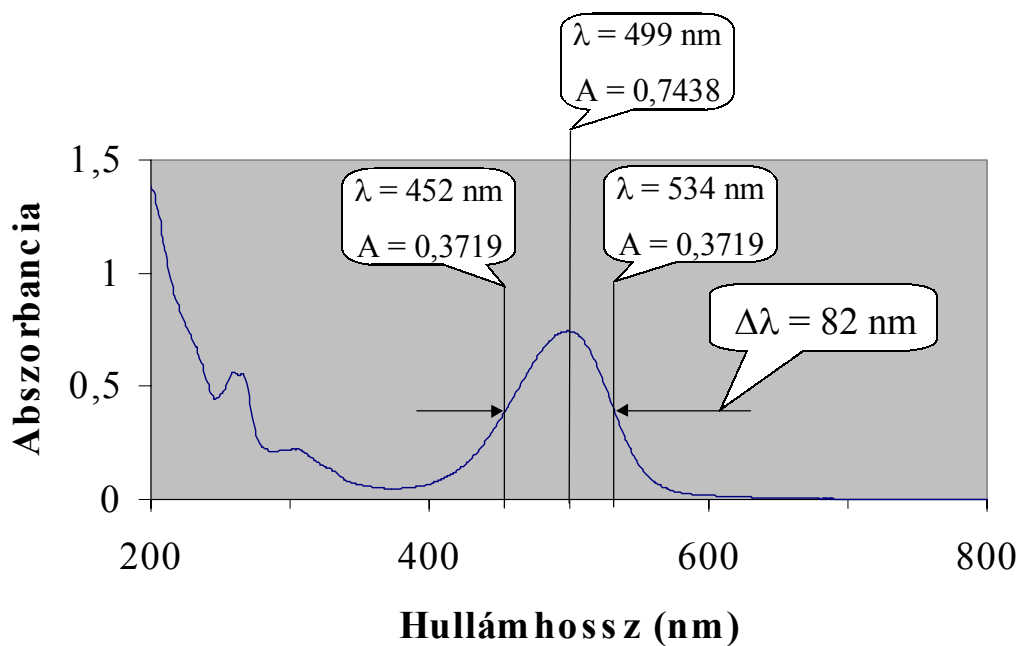

4.5. ábra. Indukciósan csatolt plazma égő (ICP-égő)

5. OPTIKAI SPEKTROSZKÓPIA

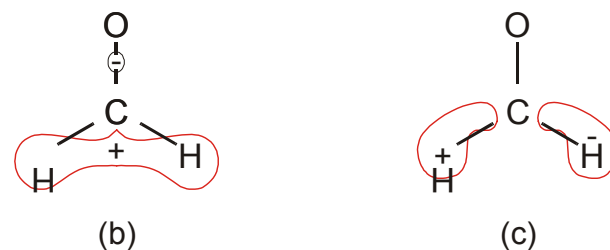
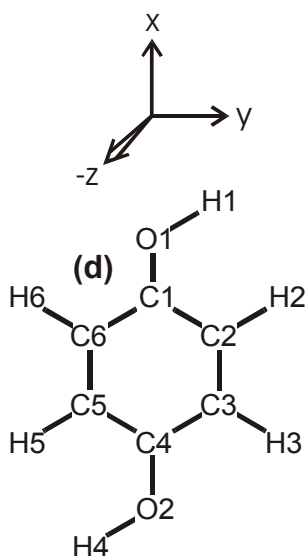
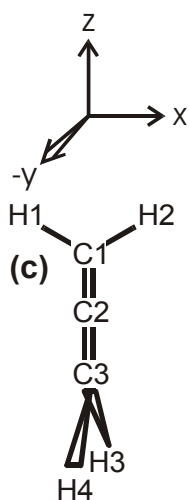
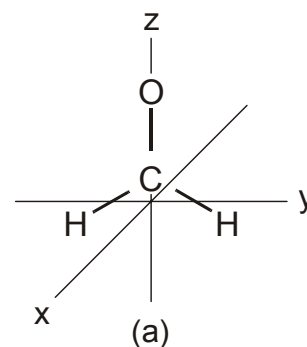
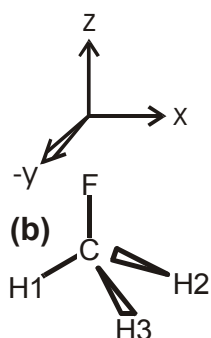
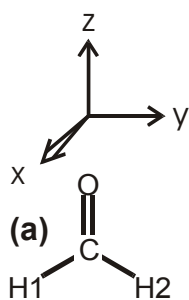

5.1. ábra. Niluskék-A festék UV-látható abszorpciós színe

5.2. ábra Félértékszélesség meghatározása

C_{2v}	E	$C_2^1(z)$	$\sigma_v(xz)$	$\sigma_v(yz)$	
A_1	+1	+1	+1	+1	$T_z, \alpha_{xx}, \alpha_{yy}, \alpha_{zz}$
A_2	+1	+1	-1	-1	R_x, α_{xy}
B_1	+1	-1	+1	-1	T_x, R_y, α_{xz}
B_2	+1	-1	-1	+1	T_y, R_z, α_{yz}

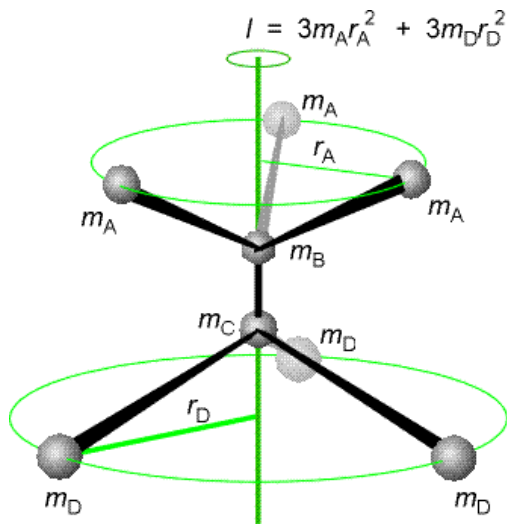
5.1. táblázat. A C_{2v} csoport karaktertáblázata

5.4. ábra. A formaldehid két molekulapályája

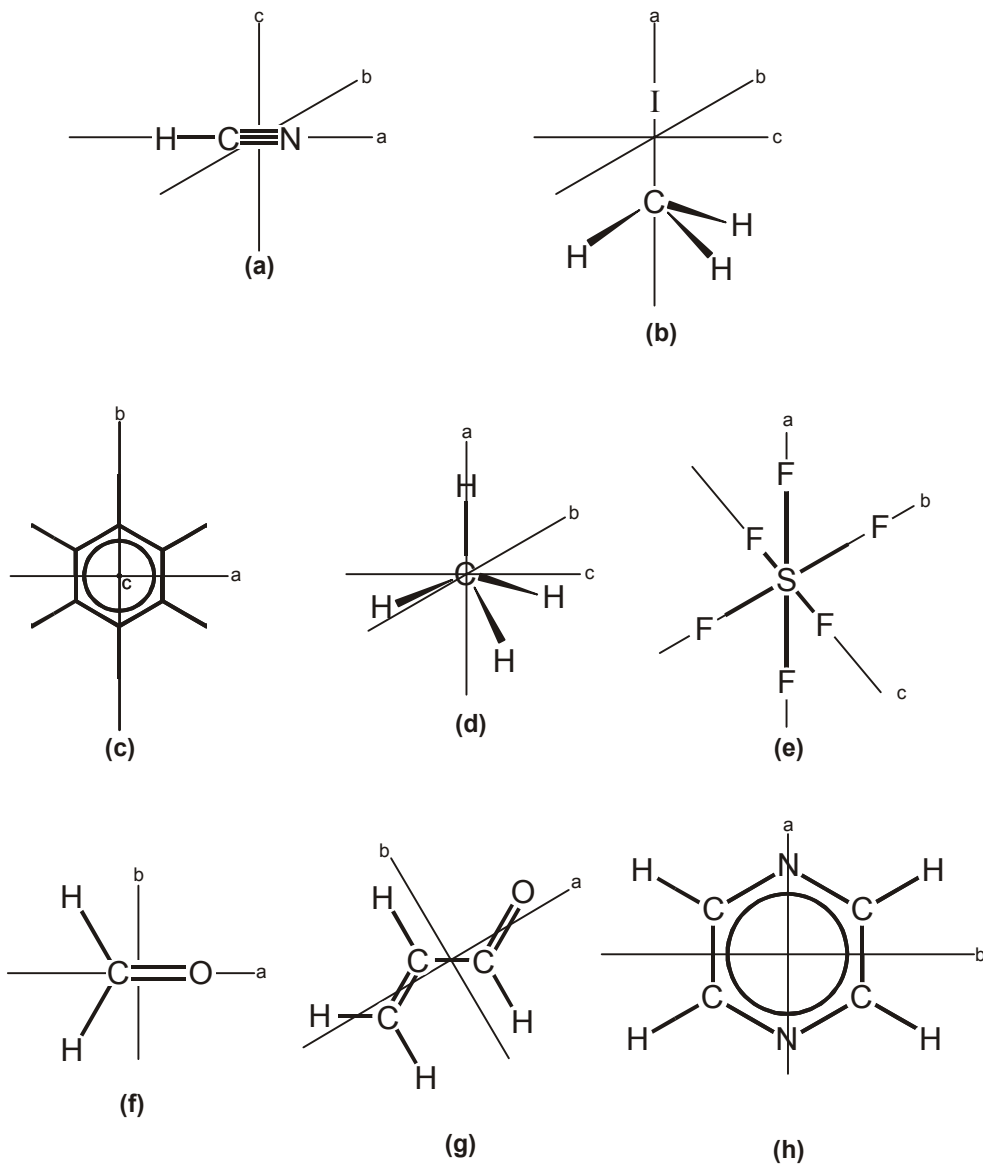
5.3. ábra. Molekulák térszerkezete

- (a) formaldehid
- (b) metilfluorid
- (c) allén
- (d) hidrokinon (anti-konformer)

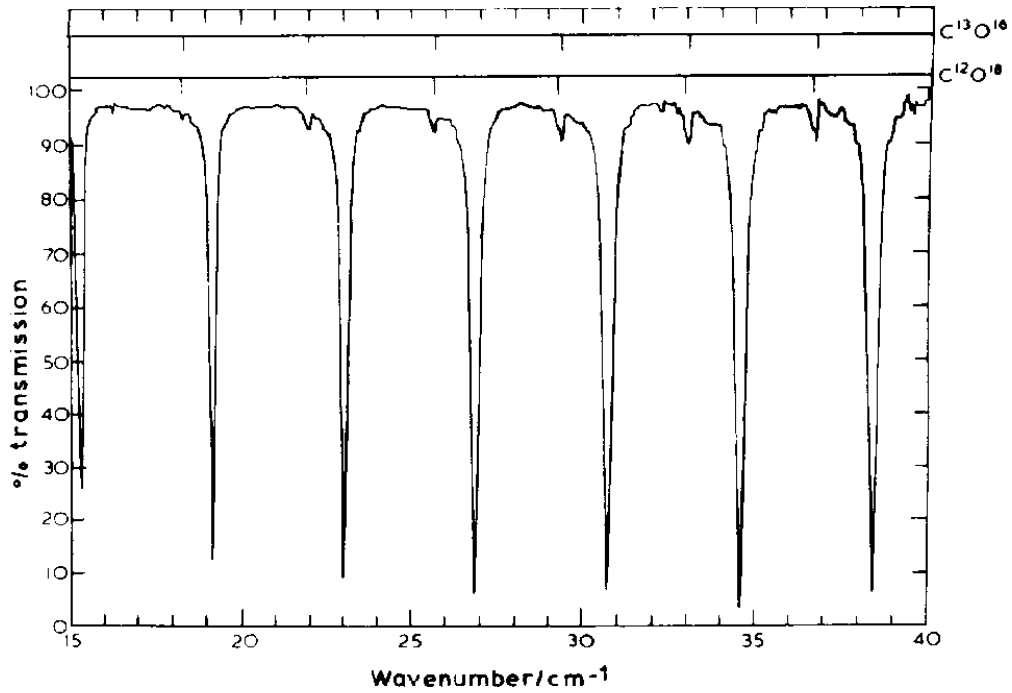
6. A MOLEKULÁK FORGÓMOZGÁSA

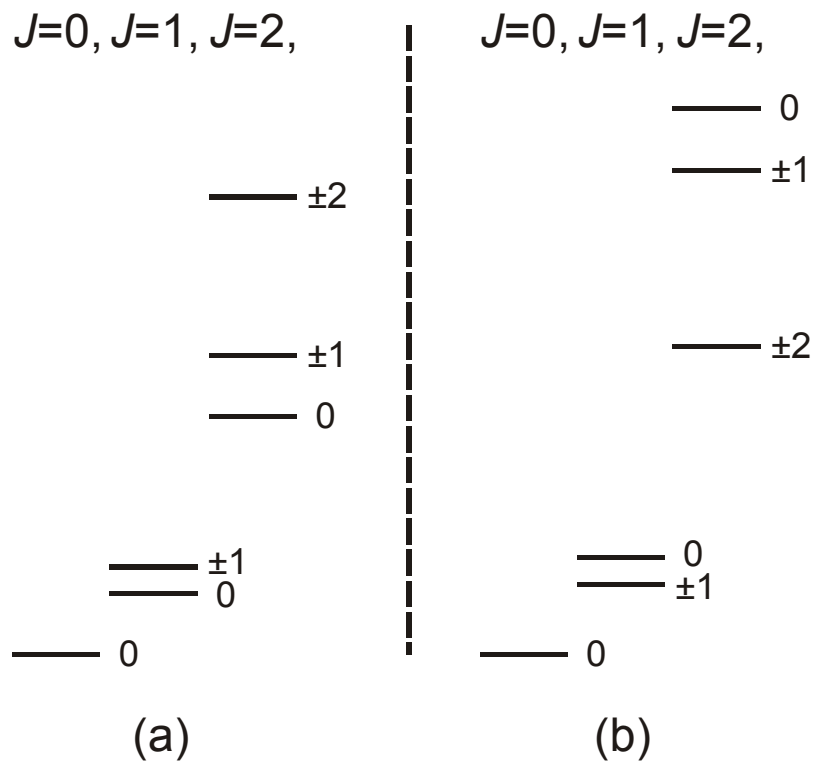
6.1. ábra. A tehetetlenségi nyomaték számítása

6.2. ábra. Molekulák fő tehetetlenségi tengelyei

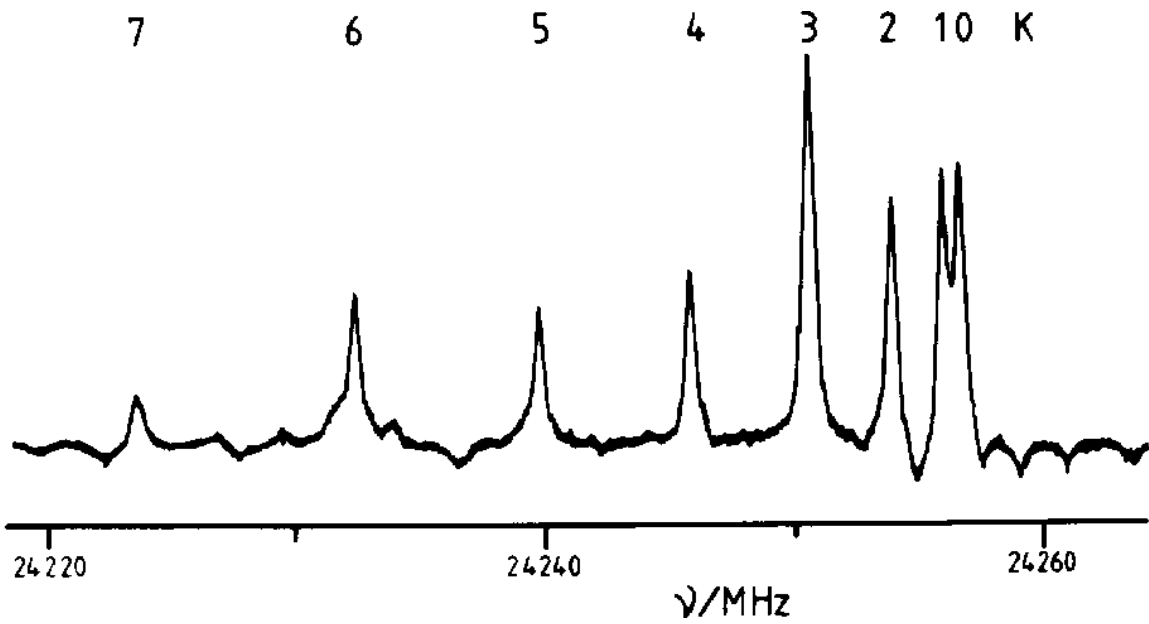

6.3. ábra. A CO molekula forgási szinképe

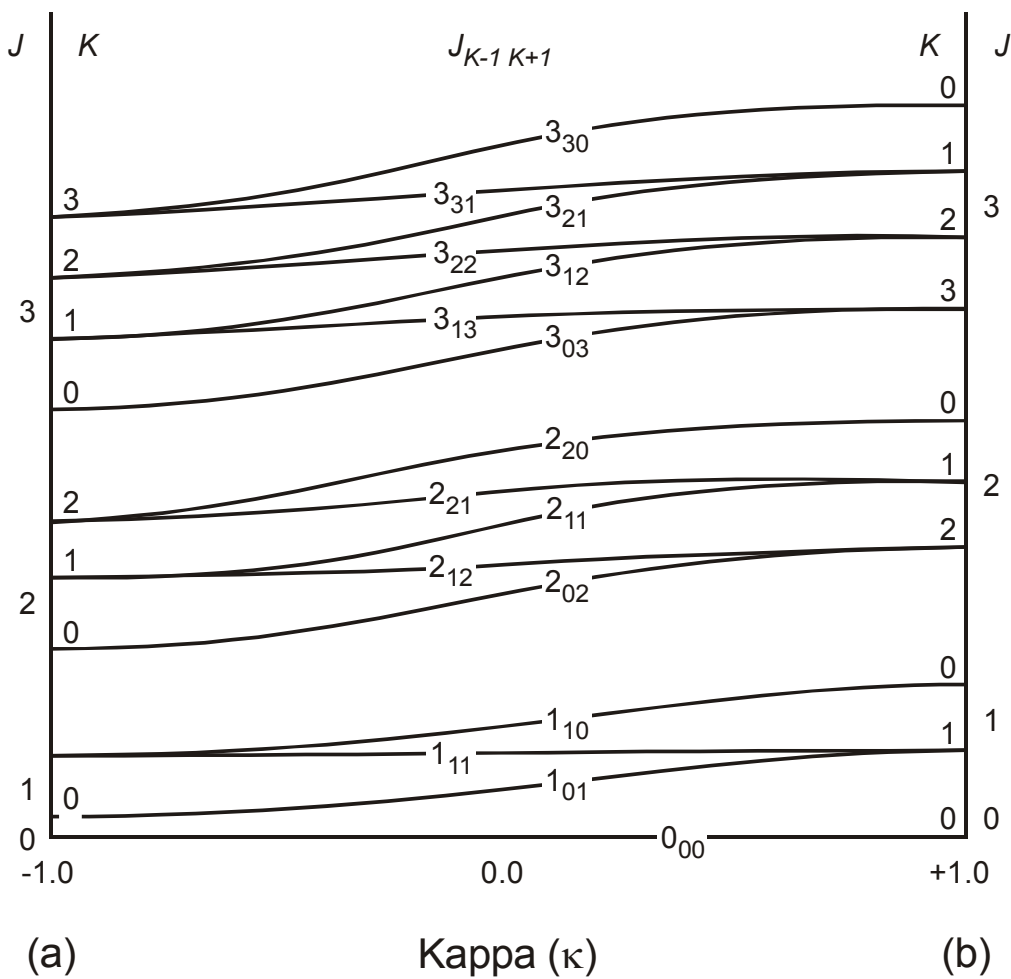

6.4. ábra. Nyújtott (a) és lapított (b) szimmetrikus pörgettyű forgási energiaszintjei.

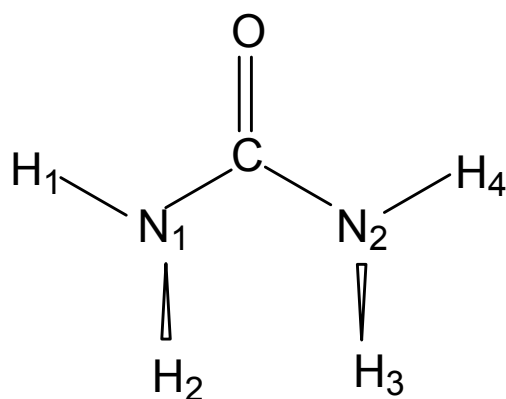
6.5. ábra. A $J=7 \rightarrow J=8$ átmenet K -szerinti felhasadása az SiH_3NCS forgási szinképében.

6.6. ábra. Aszimmetrikus pörgettyű forgási energiaszintjei (a) nyújtott pörgettyű, (b) lapított pörgettyű, κ szimetriaparaméter.

6.7. ábra. A mikrohullámú spektrométer vázlatja

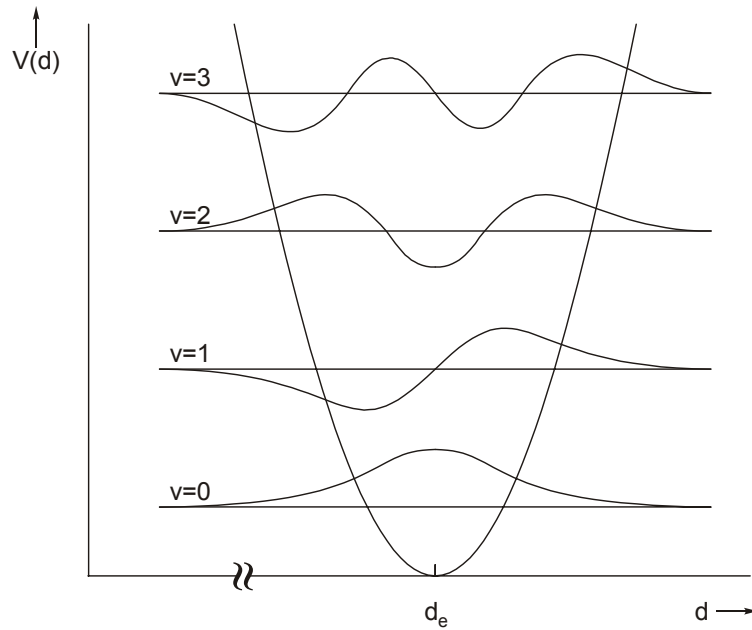

Izotópok
$\text{H}_2\text{N-CO-NH}_2$
$\text{H}_2\text{N-CO-NHD}$
$\text{H}_2\text{ }^{15}\text{N-CO- }^{15}\text{NH}_2$
$\text{H}_2\text{N-C }^{18}\text{O-NH}_2$

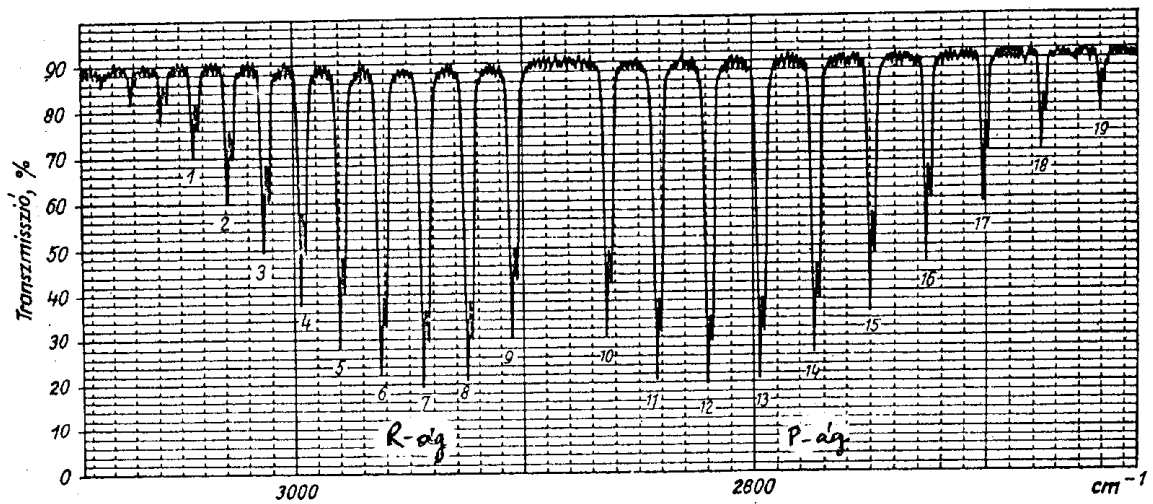
Kötéstávolság (Å)	Kötésszög (°)	Diéderes szög
C-O	1,2211	O-C-N ₁ 122,64
C-N ₁	1,3779	N ₁ -C-N ₂ 114,71
N ₁ -H ₁	0,9978	C-N ₁ -H ₁ 119,21
N ₁ -H ₂	1,0212	C-N ₁ -H ₂ 112,78
		H ₁ -N ₁ -H ₂ 118,61

6.8. ábra. Karbamid molekulageometrijának meghatározása mikrohullámú spektrumból

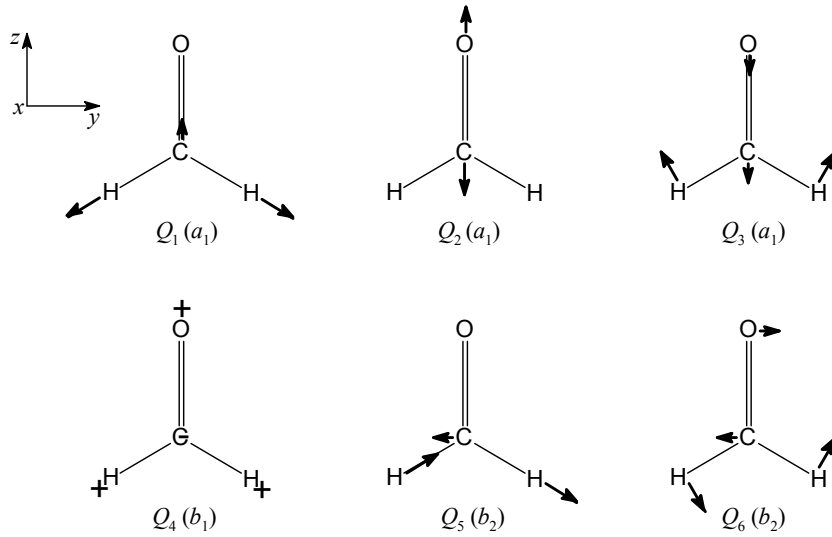
7. MOLEKULÁK REZGŐMOZGÁSA

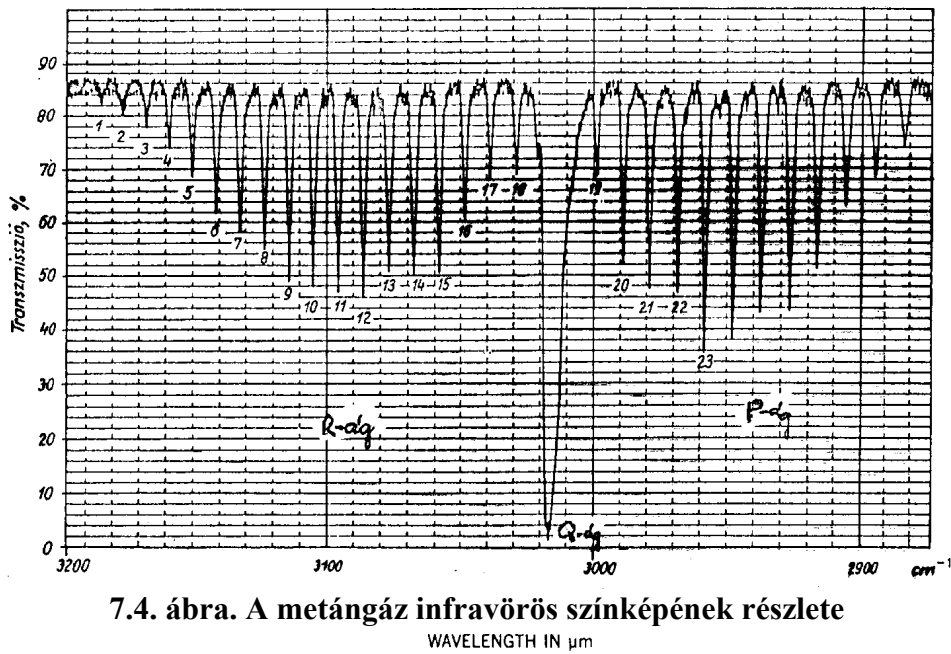
7.1. ábra. Kéttomos oszcillátor potenciálgörbéje, energiaszintjei és hullámfüggvényei.

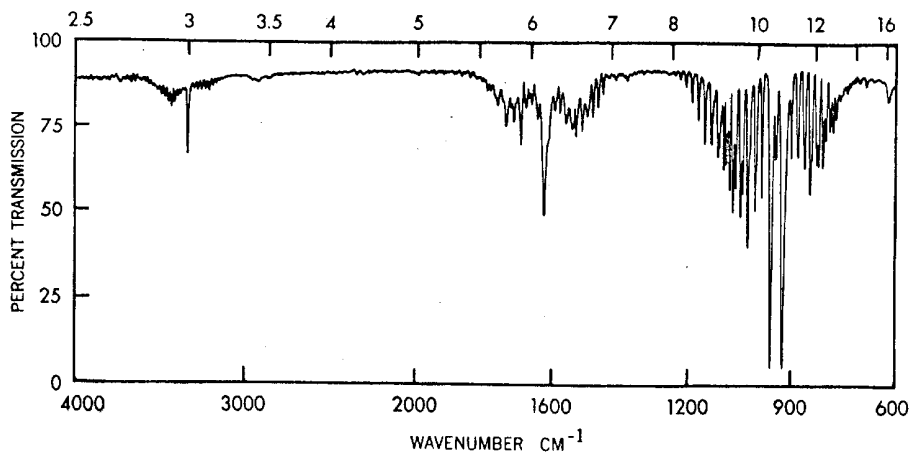
7.2. ábra. A HCl-gáz rezgési-forgási spektruma

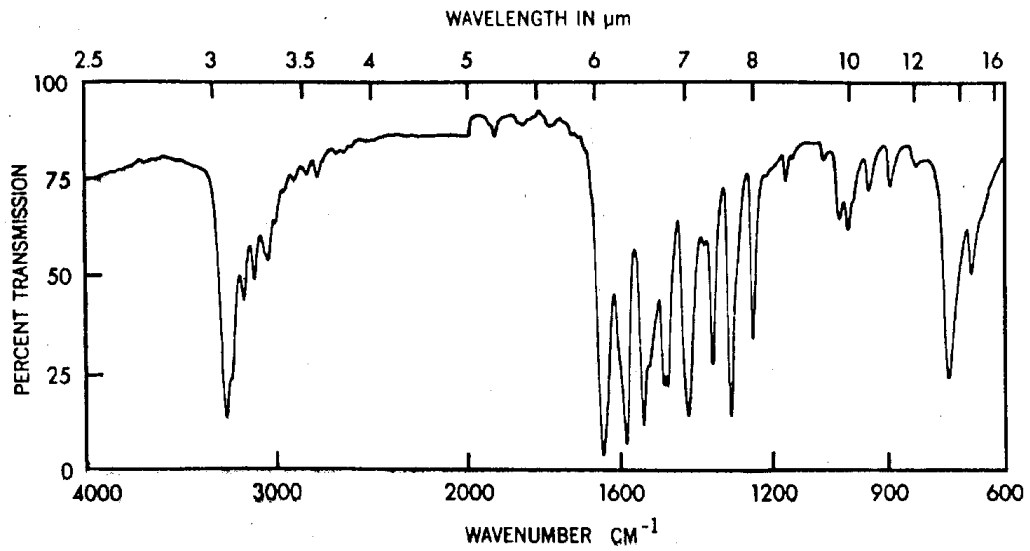
7.3. ábra. A formaldehid molekula normálrezgései

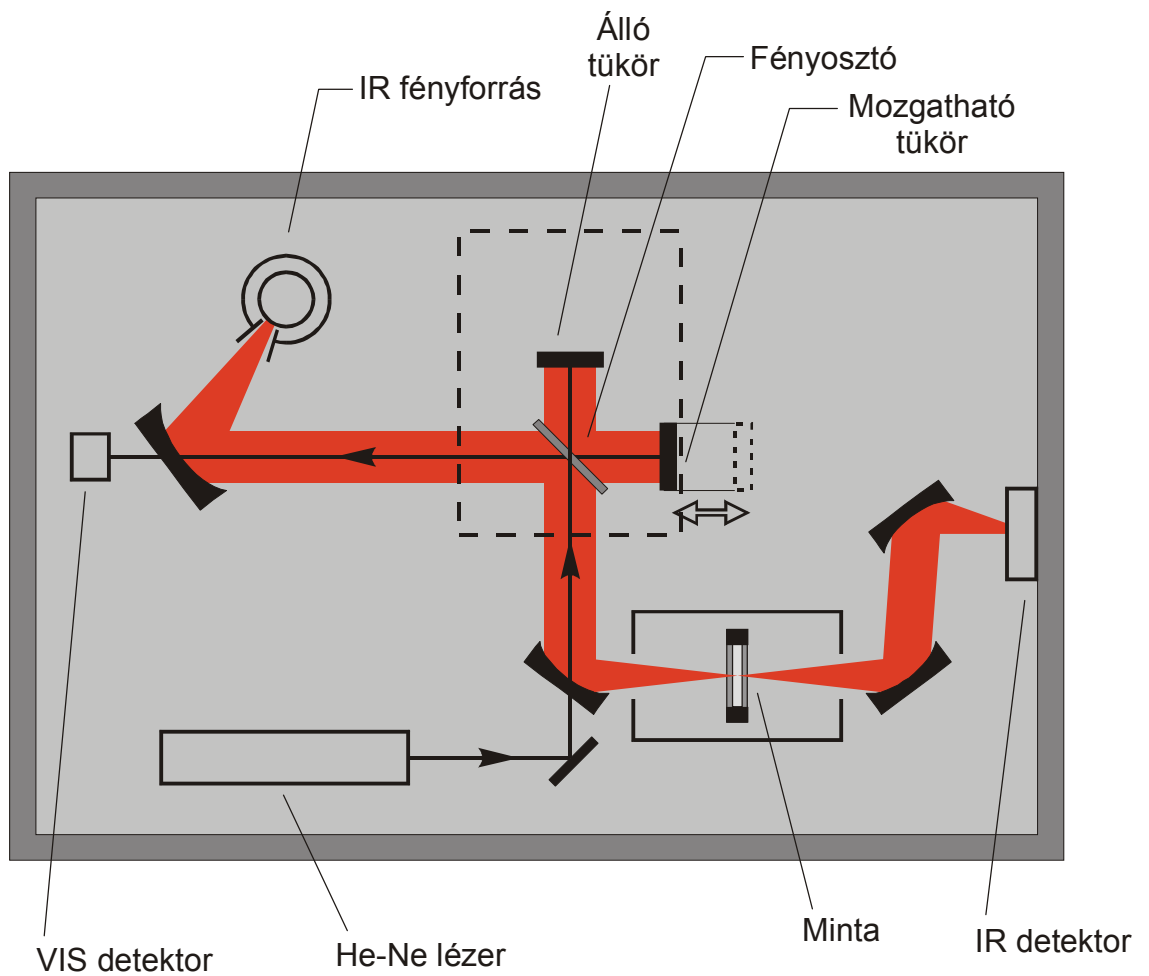
7.4. ábra. A metángáz infravörös színekének részlete

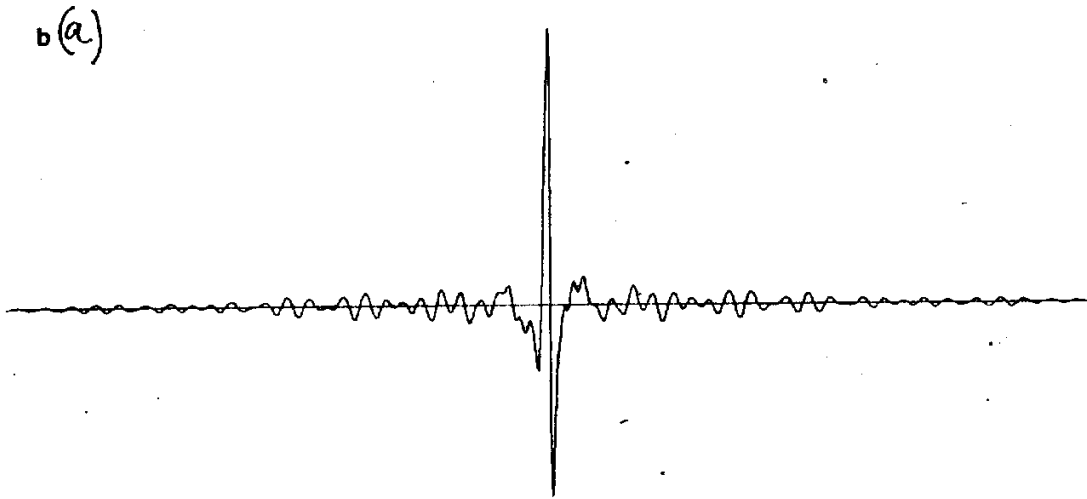
7.5. ábra. Az ammóniagáz infravörös színeké

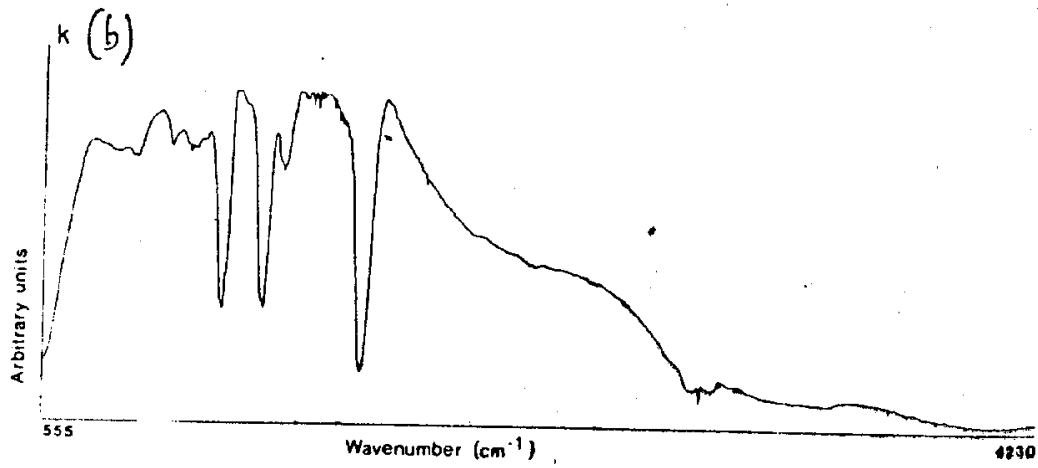
7.6. ábra. Kristályos acetanilid infravörös szinképe KBr pasztillában

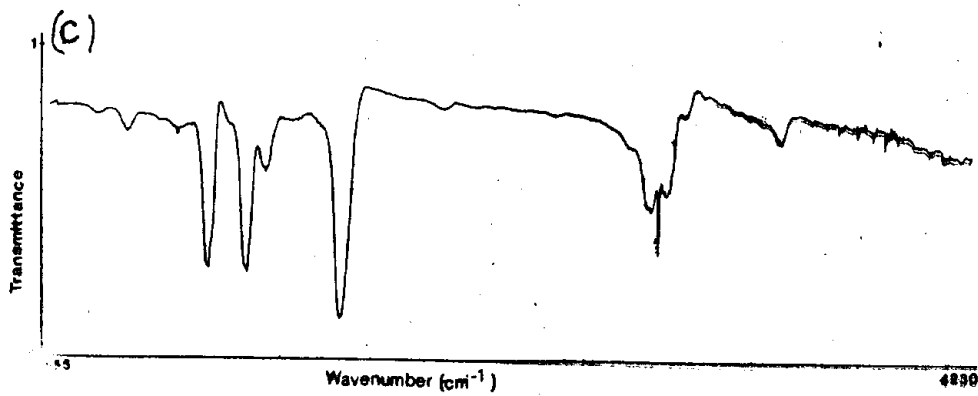
7.7. ábra. Fourier-transzformációs infravörös spektrométer

7.8a. ábra. Acetongőzről készült interferogram

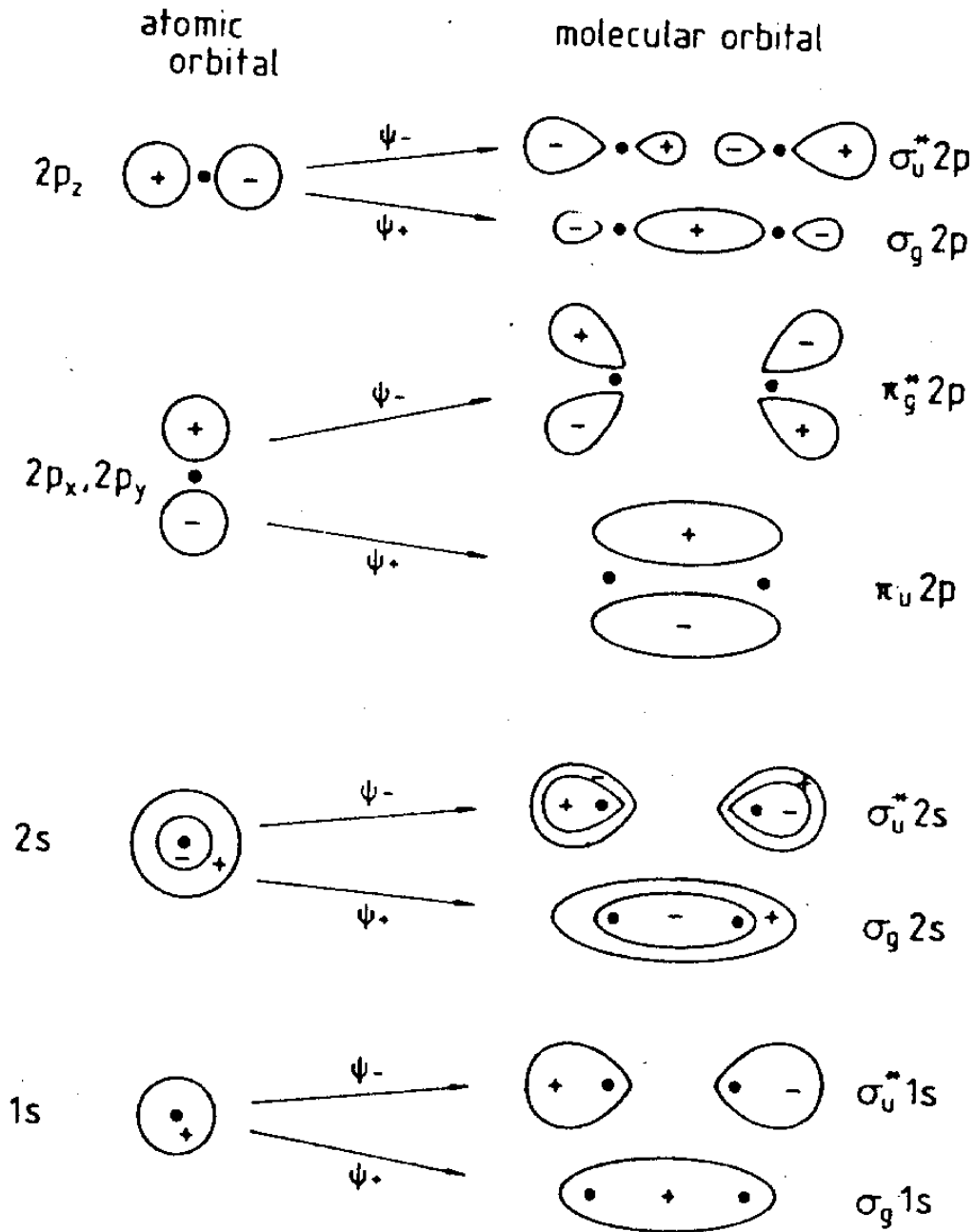

7.8b. ábra. A Fourier-transzformációval kapott spektrum

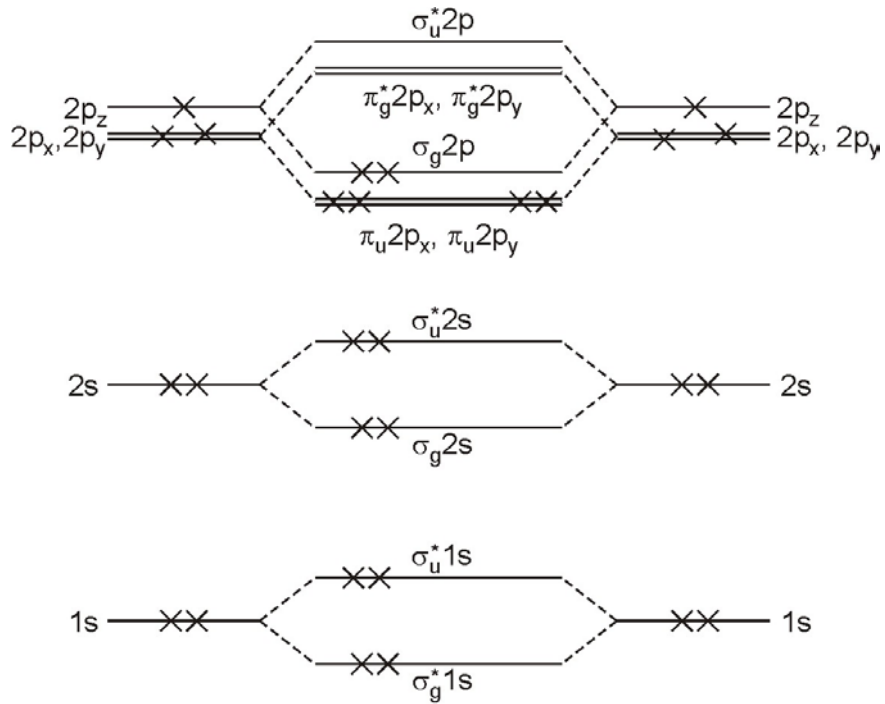

7.8c. ábra. A spektrum a háttérrel történő osztás után

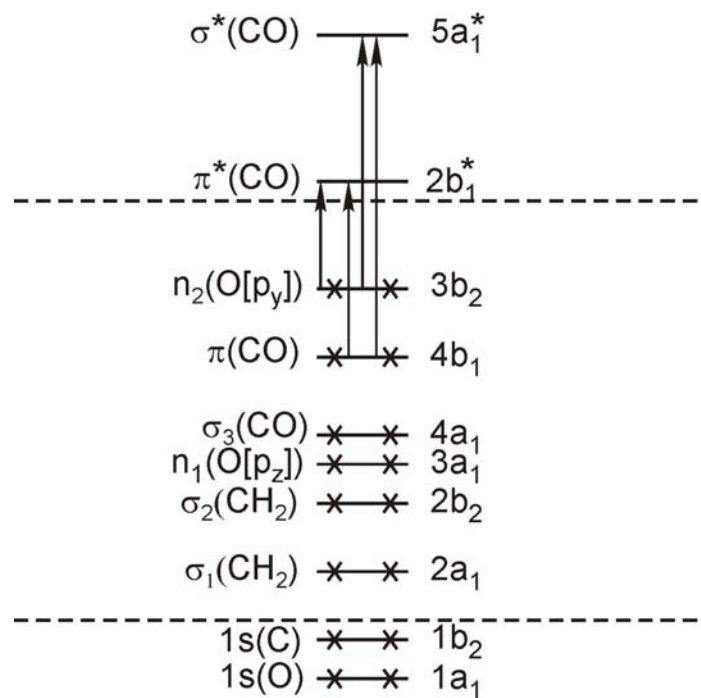
8. MOLEKULÁK ELEKTRONSZERKEZETE

8.1. ábra Molekulapályák előállítása atompályákból

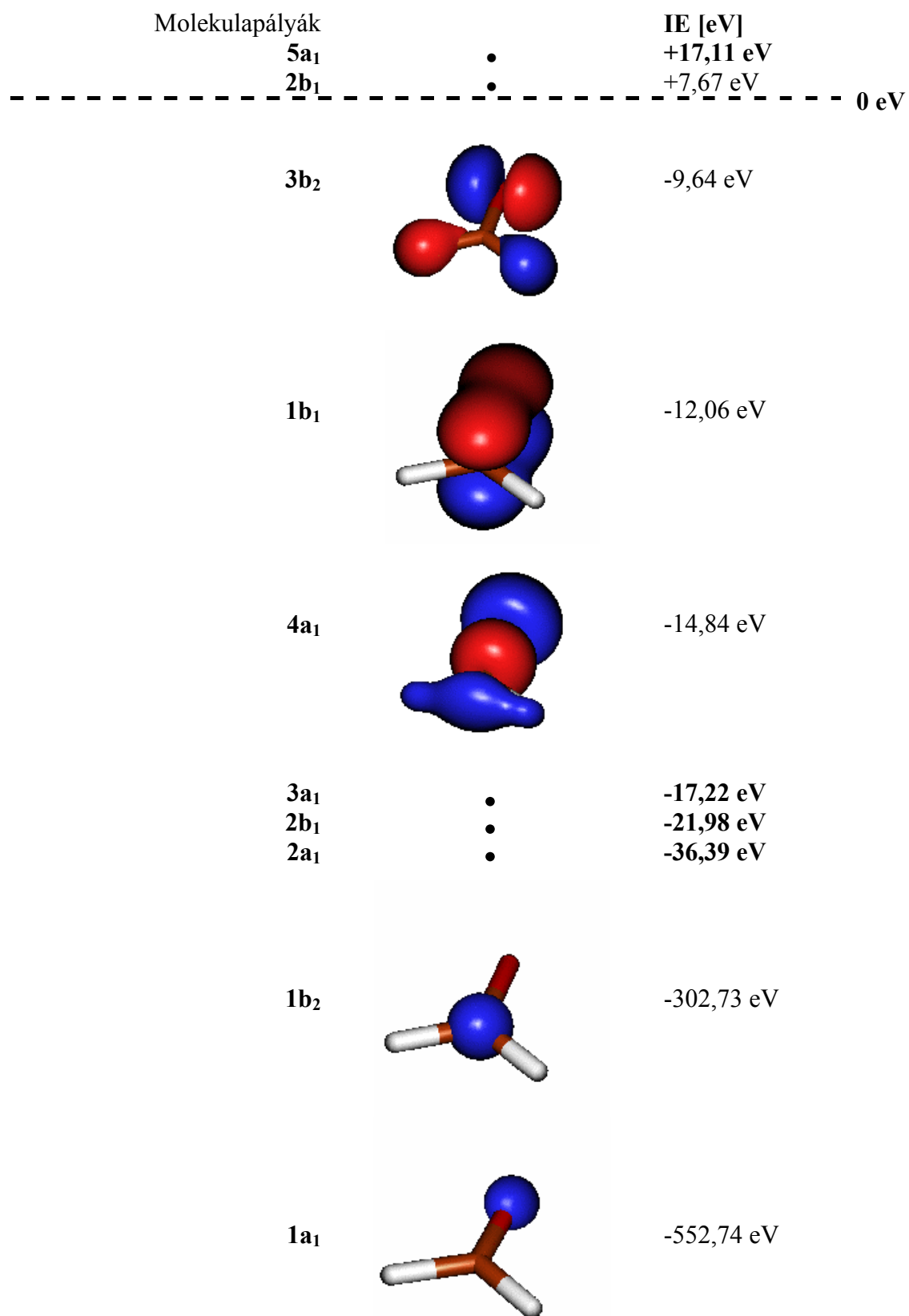

8.2. ábra. A nitrogénmolekula molekulapályaenergia-diagramja

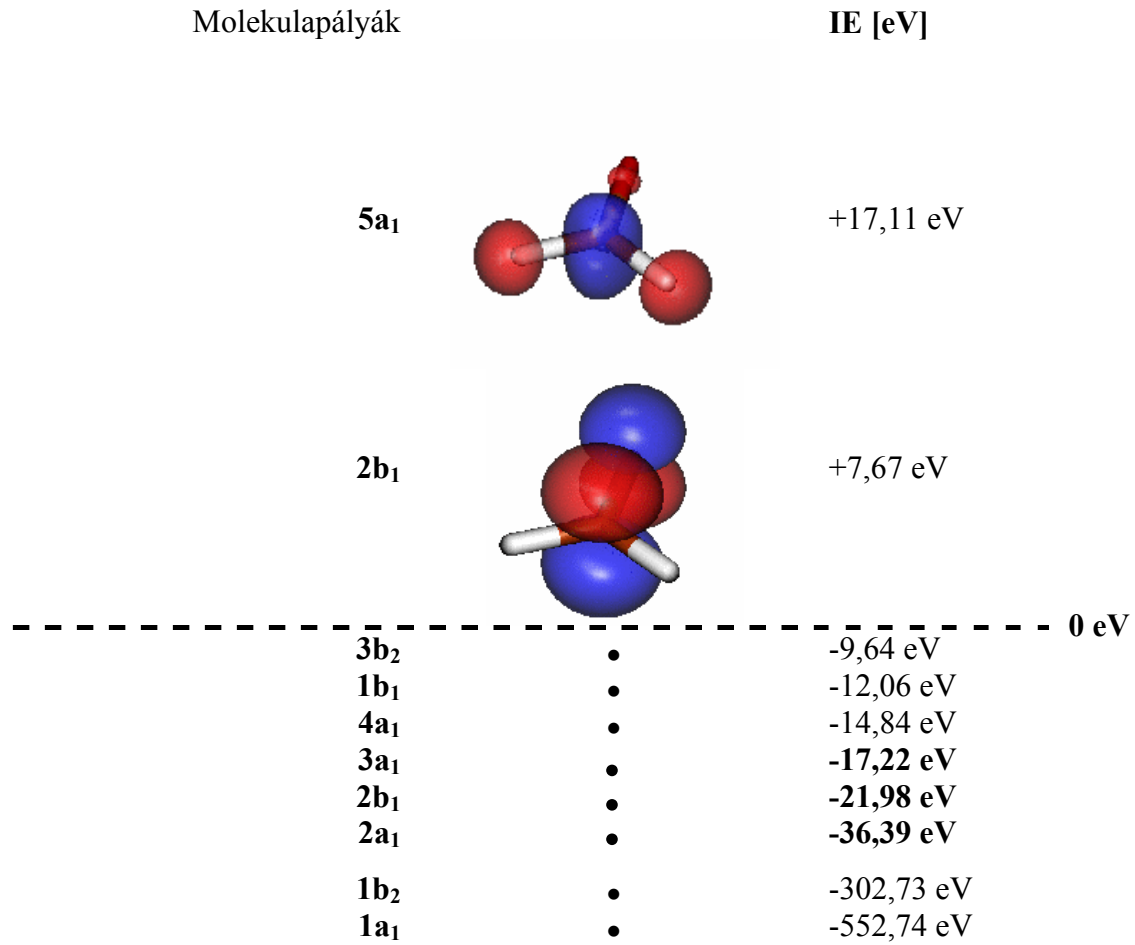

8.3. ábra. A formaldehid molekulapályaenergia-diagramja

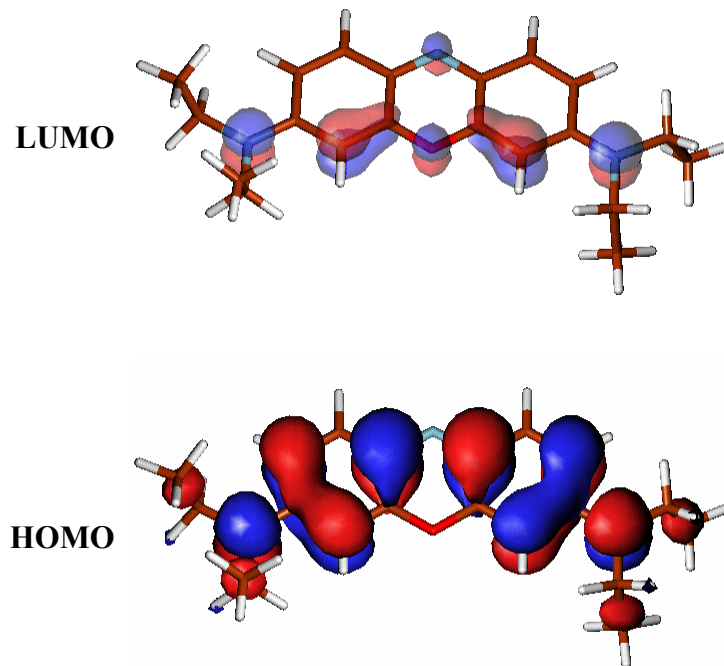

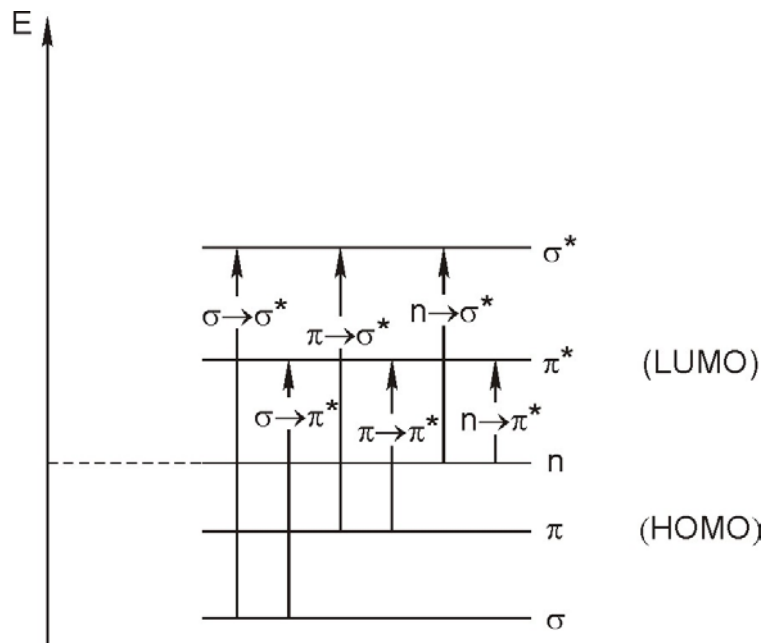
8.4a. ábra. A formaldehid betöltött molekulapályái

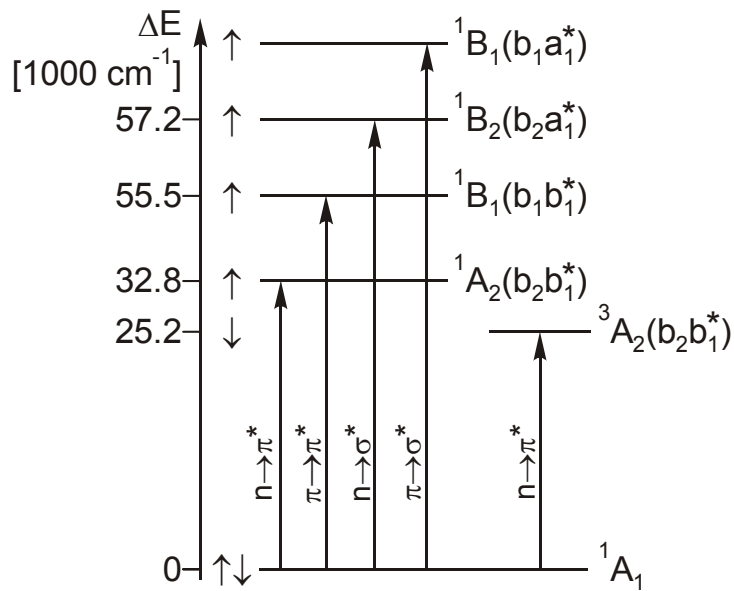
8.4b. ábra. A formaldehid betöltetlen molekulapályái

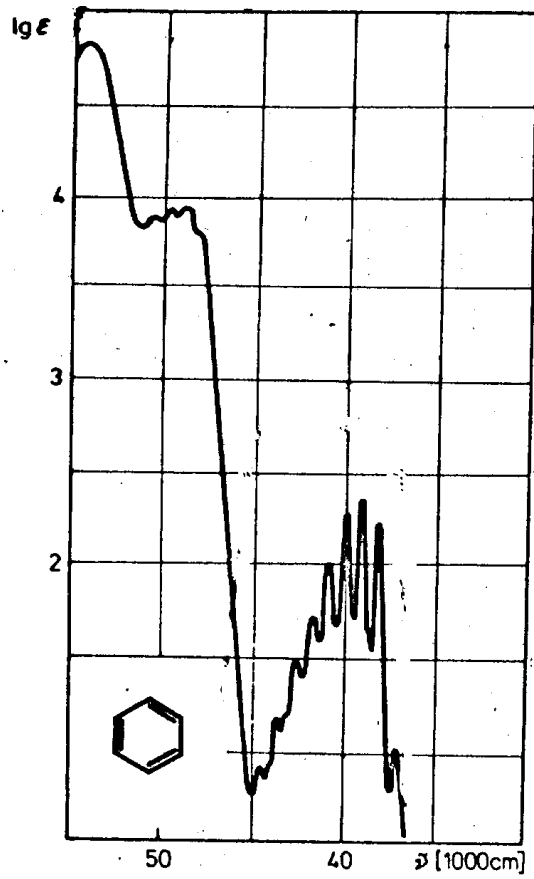
8.5. ábra. Az oxazin-1 kation két molekulapályája

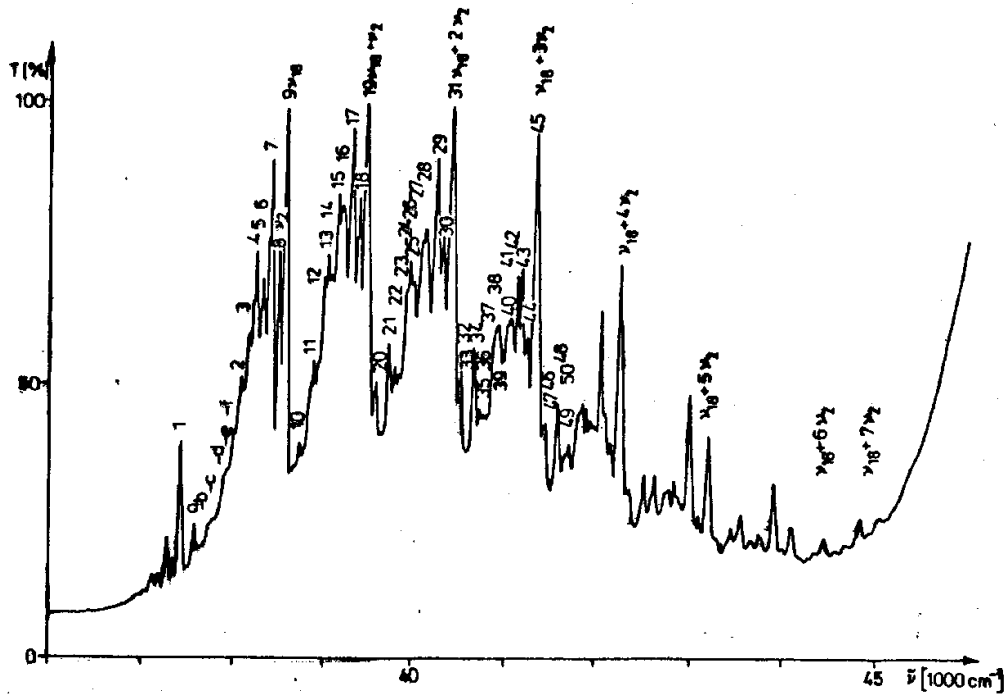
8.6. ábra. Elektronátmenetek és jelöléseik

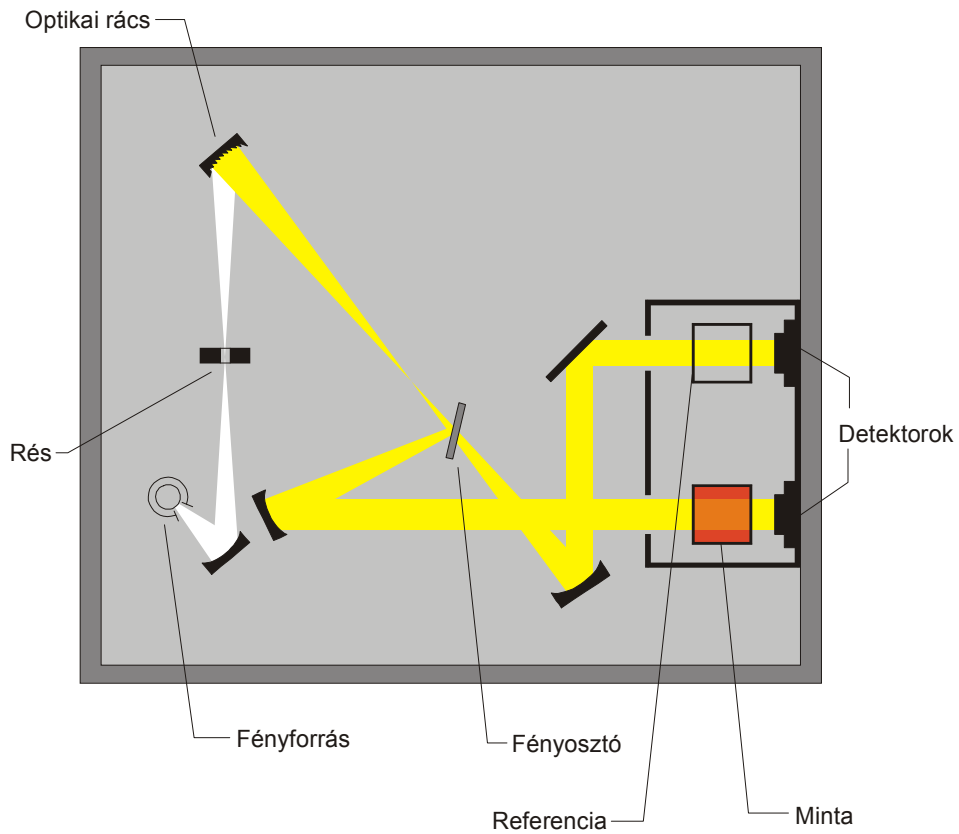
8.7. ábra. A formaldehid elektronátmenetei

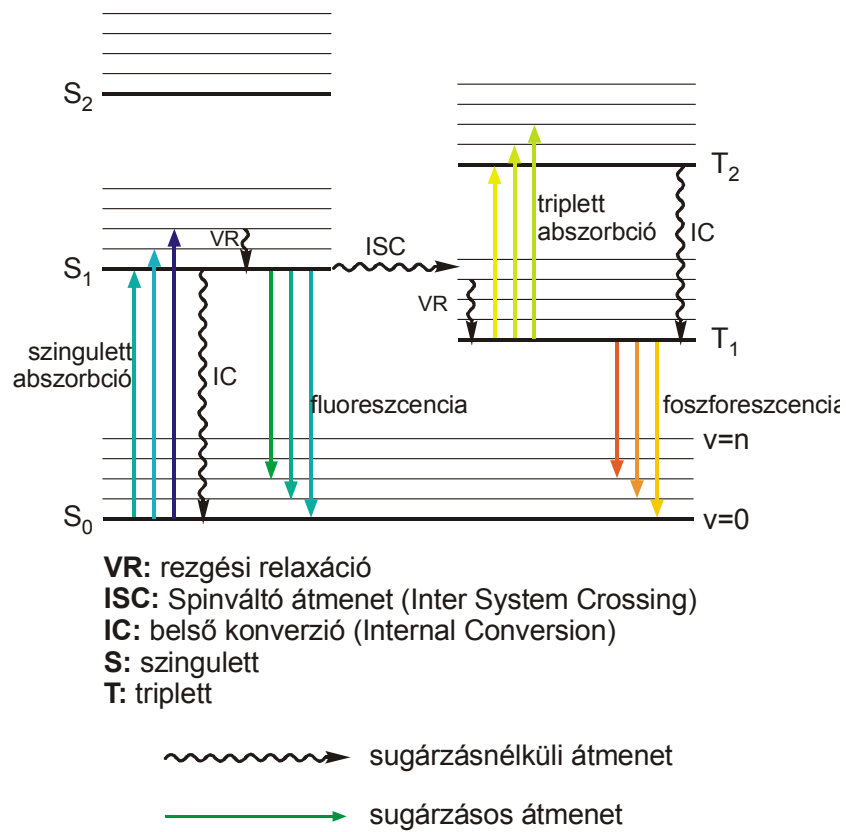
8.8. ábra. A benzol elektronszínképe (etanolos oldat)

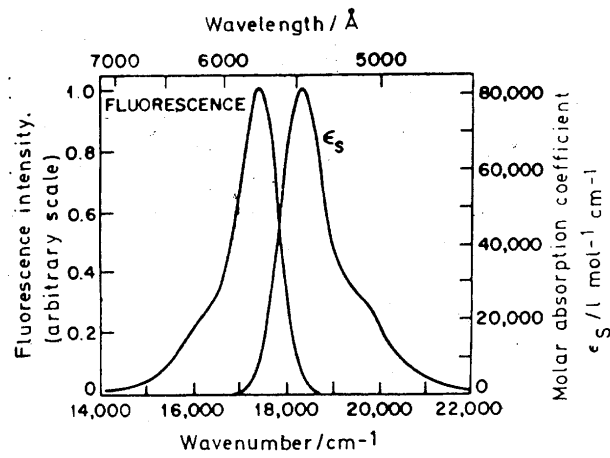
8.9. ábra. A benzol elektronszínképe (gőz)

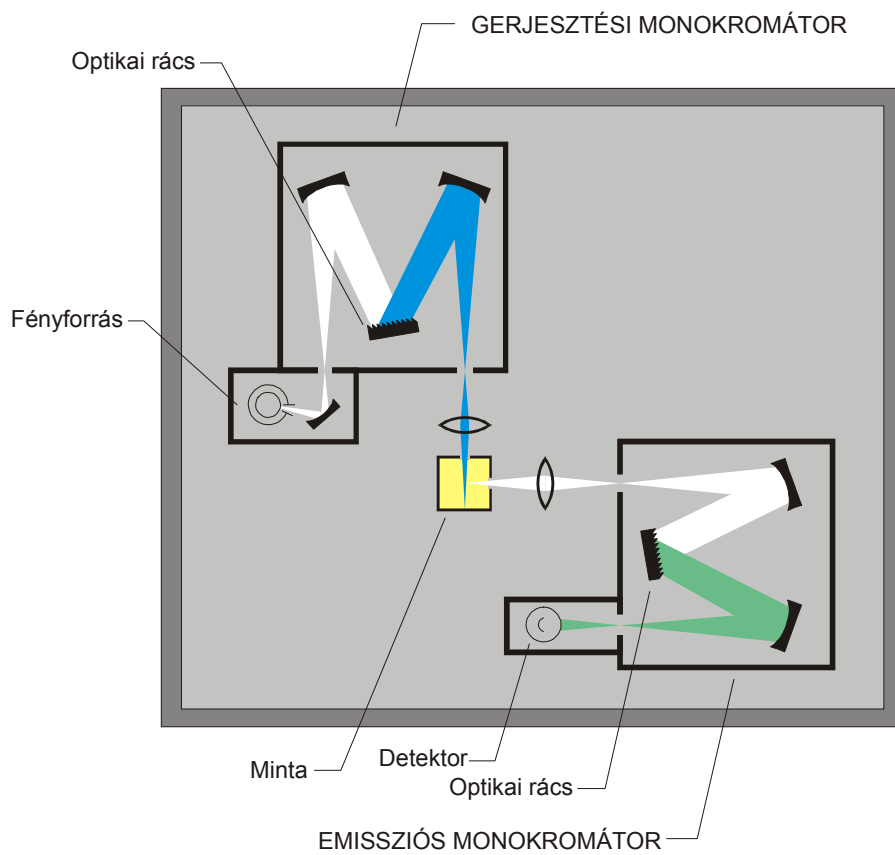
8. 10. ábra. Kétutas UV-látható abszorpciós spektrométer

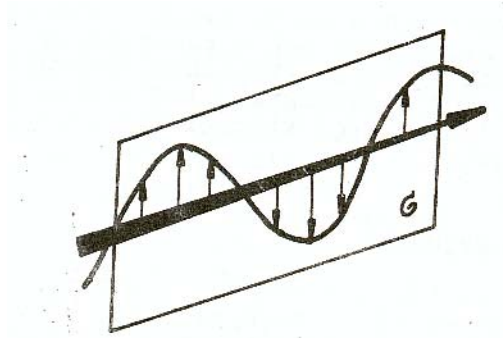
8.11. ábra. Jablonski-diagram

8.12. ábra. Rodamin-B festék abszorpciós és emissziós színe

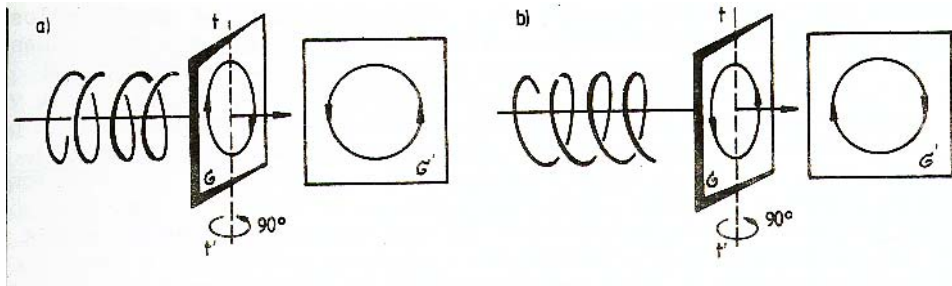

8.13. ábra Spektrofluoriméter

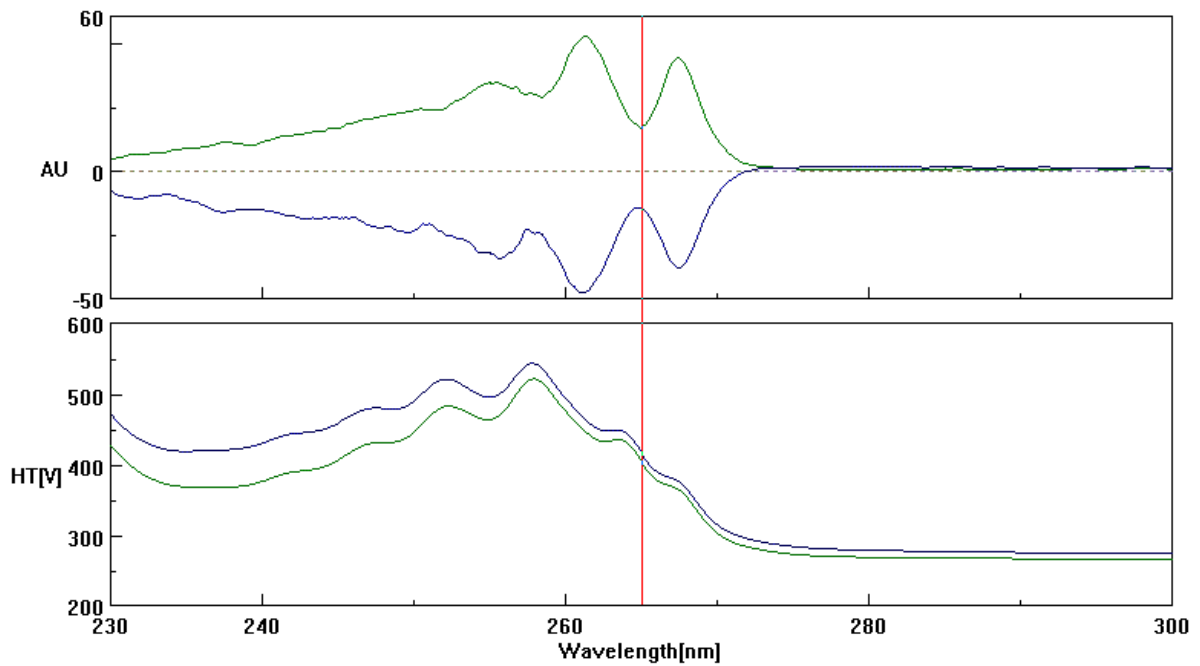

a fény terjedési iránya: a vékonyodó nyíl iránya,
 σ : a polarizáció síkja.

8.14. ábra. Lineárisan polarizált fény

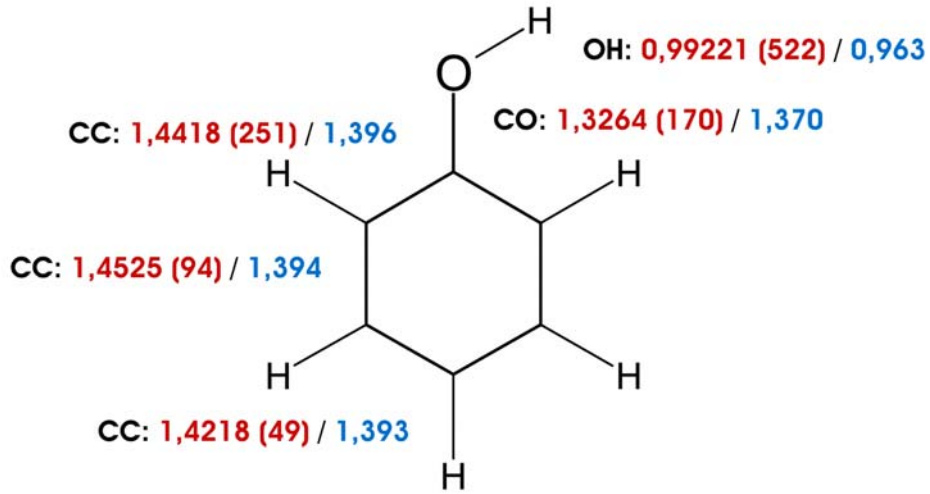

8.15. ábra. Jobbra és balra körkörös polarizált fény

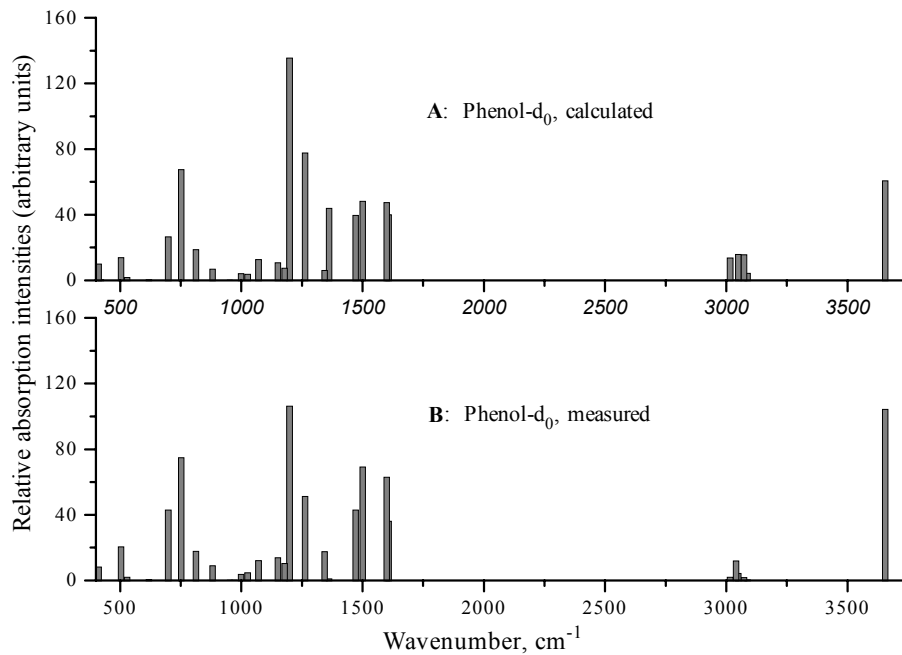
8.16. ábra. (R)- és (S)-fenil-etil-amin CD-spektruma

Fenol gázfázisú mért és számított szerkezete (kötéshosszak Angstrom-ben)

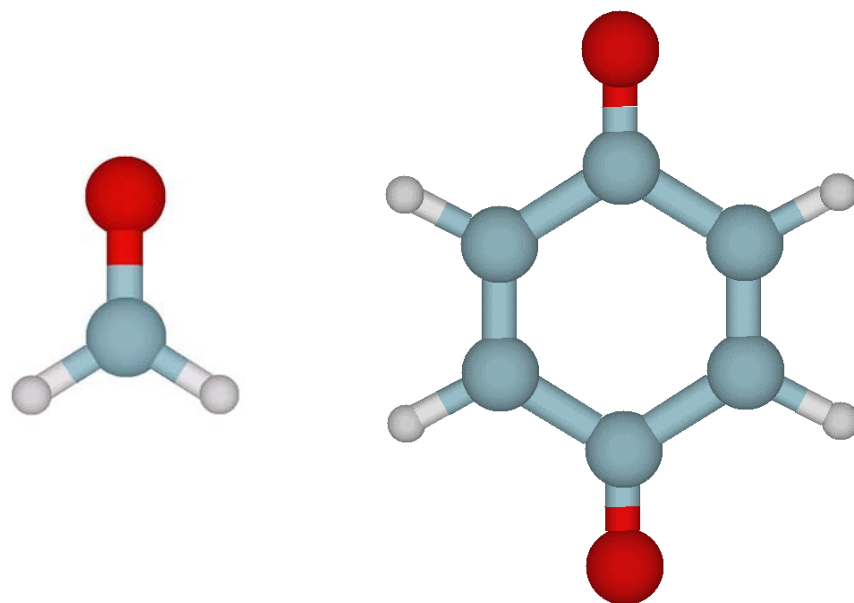
Jelölés: **MW adat** r_0 (hiba) / **B3LYP/6-311+G(d,p) adat**
Forrás: *Chem. Phys.* 2002, **283**, 153.

8.17. A fenolmolekula geometriája

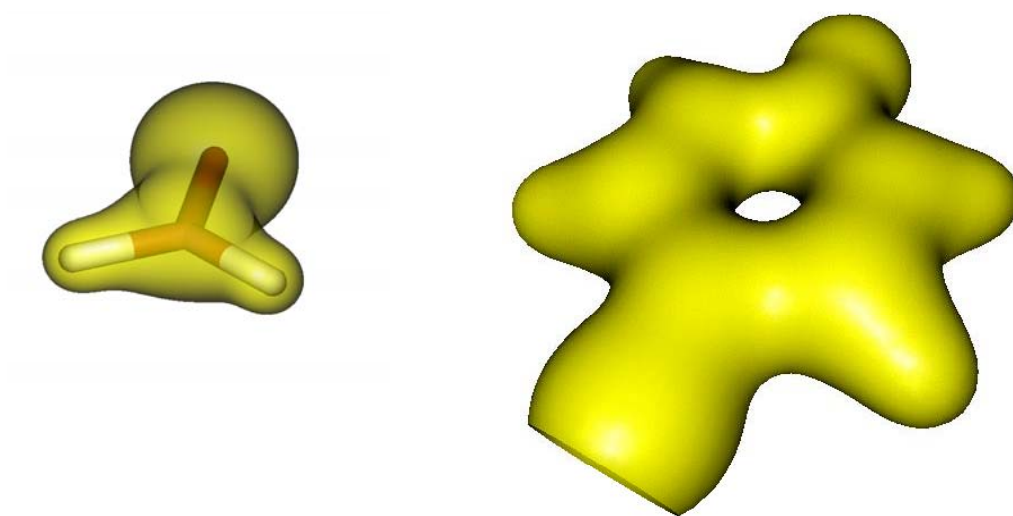

8.18. ábra. A fenolmolekula számított és mért rezgési színepe

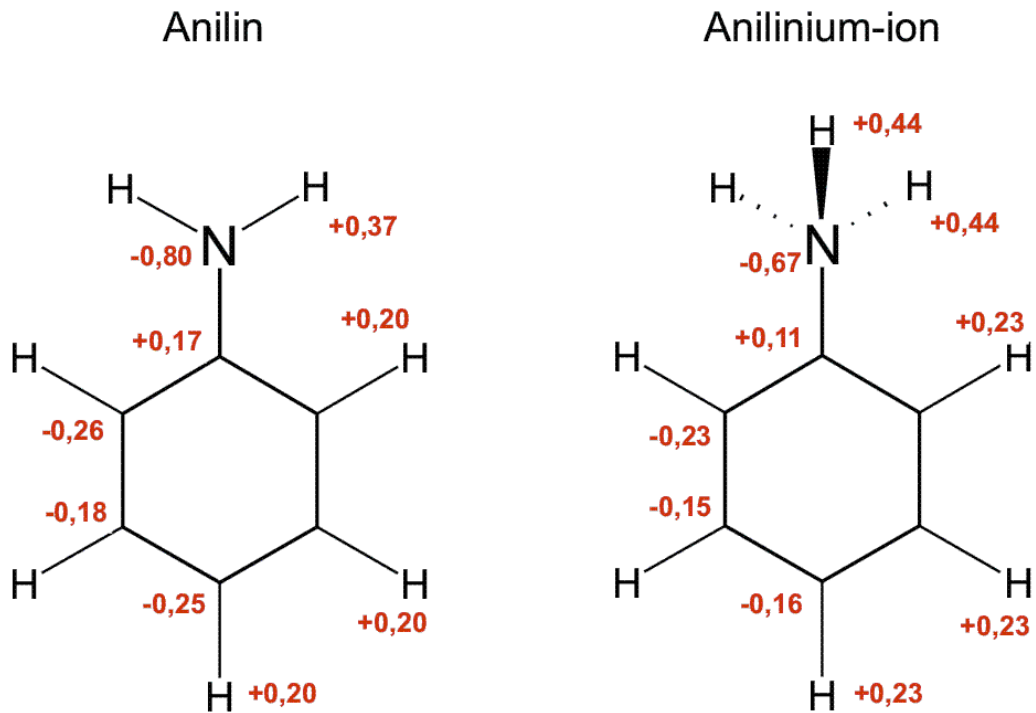

8.19. ábra. Formaldehid és p-benzokinon pálcikamodellje

8.20. ábra. Formaldehid és p-benzokinon elektronfelhője

Számított töltések (e^-)

(Becke3LYP/6-311+G** NPA (Natural Population Analysis) töltések)

8.21. ábra. Atomi töltések anilin molekulában és anilinium kationban